Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto XXII., št. 256 Ljubljana, sobota 7. novembra 1942-XXI Cena cent. 80

Uprav.ništvo: Ljubljana Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštnočekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti. Corr Post. No 11-3118
IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka Naročnina mala mesečno Lir 18.— za inozemstvo pa Lir 22.80.
Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5, telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Srditi boji v Egiptu

Spopadi oklopnih oddelkov med Fuko in Marsa Matruhom

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 6. novembra naslednje 894. vojno poročilo:

Italijanski in nemški oddelki so se včeraj zapletli v silovite borbe s sovražnimi oklopnimi oddelki na področju med Fuko in Marsa Matruhom.

Zvečer se je bitka nadaljevala z neizpremenjeno srditostjo.

•

Rim, 6. nov. s. Bitka, ki se je začela 23. oktobra na postojankah pri El Alameinu, se je nadaljevala z neizpremenjeno ostrostjo v naslednjih dneh. Nasproti rastoči številni premoči bojnih voz in sovražnega letalstva so italijanske in nemške čete postavile v občudovanja vrednem duhu tekmovanja in hrabrosti žilav in odločen odpor ter so često prehajale v protinapade in ponovno vzpostavile položaj.

Britansko poveljništvo pa ni prenehalo podpirati podjetja z novimi množicami oklopnih sredstev in s svežimi enotami pehote. Proti tem in proti onim so se oddelki osi dolgo bojevali na fronti pri El Alameinu. Šele pretežna sovražna premoč jih je po borbah, ki predstavljajo skrajno junaštvo, prisilila umakniti se bolj proti zapadu po hudih bojih v obrežnem pasu afriške puščave. Na drugi strani pa ta neizmerni napor, ki sta ga izvršili Anglija in Amerika, v sedanji ofenzivi še enkrat dokazuje važnost sredozemskega bojišča.

Taktični položaj ostaja negotov, ker je tudi sovražnik močno izčrpan in ga je napredovanje stalo ogromnih izgub na ljudeh in bojnih sredstvih.

Žalostno iskanje prvenstva...

Odkar je severnoameriško brodovje vstopilo v vojno, žanje same poraze. Dejstvo je, da je prav po ameriško doseglo — prvenstvo potopitev. Od Pearl Harbourja do Filipinov, Javanskega in Koralskega morja, od Salomonskega do Hebridskega otočja je ena sama nepretrgana veriga hudih porazov, ki so tako oslabili moč severnoameriške vojne mornarice, da ji vse papirnate injekcije dozdevnih novih gradenj, čeprav bi morda astronomske ameriške številke na tem področju bile zares točne, ne morejo zaceliti strahovitih vrzeli, ki zijajo vedno bolj.

Velike letalsko-pomorske bitke, ki so jih doslej bili Japonci z Američani na Koralskem morju (7. maja 1942), v vodah pri Salomonskem otočju (7. in 24 avgusta t. l.), v vodah pri otoku Santa Cruzu (26. oktobra t. l.), kakor tudi same kopne operacije na otoku Guadalcanaru, ki so še vedno v teku in pri katerih zopet opravlja japonsko brodovje zelo važno oskrbovalno nalogo, predstavljajo niz zaporednih etap v borbi za strateško zmago na južnem Pacifiku, kjer si Japonci sistematsko in z največjo zanesljivostjo pripravljajo svoja oporišča za napad proti tako imenovanemu »petemu kontinentu«, Avstraliji. In vsaka izmed teh zmagoslavnih japonskih etap predstavlja prav toliko etap ameriških porazov na morju, v zraku in na suhem. Za Američane so seveda najhujši porazi na morju, saj so Američani polagali svoje največje nade prav v svoje brodovje.

Zato se nam zdi nekaj naravnega, če čitamo v listih poročila iz Washingtona, ki soglasno ugotavljajo, da se je začelo ameriško javno mnenje vznemirjati zaradi teh neprestanih porazov in da ameriški listi zahtevajo glave nekaterih pomorskih poveljnikov. Roosevelt si ni vedel pomagati drugače, kakor da je sklical konferenco svojih admiralov. V največjih škripcih pa je mornariški minister Knox (tisti, ki so ga bila doslej najbolj polna usta protijaponske bojevitosti), kajti on ne more osramotiti svojega brodovja, na drugi strani pa tudi ne more zavrniti zahtev javnosti, ki kaže vedno večje nezadovoljstvo s pomorskim vojnim vodstvom.

Še hujše kakor izgube ladij pa so za Američane izgube posadk, kajti Amerika ne razpolaga v tem pogledu z dovoljnimi rezervami, ki bi jih črpala na primer iz trgovinske mornarice ali morda iz izvežbanega kadra ribičev. Trgovsko brodovje Zedinjenih držav ni namreč bilo nikdar sorazmerno veliko, ribištvo pa je v Ameriki preveč zindustrijalizirano, da bi imelo tudi svoje velike pomorske tradicije.

Ker odgovorni krogi v Ameriki že ne vedo, kako bi pred javnostjo zagovarjali neprestane pomorske poraze, skušajo sedaj — v pomanjkanju drugih opravičil — zvreči vso krivdo na moč japonskega brodovja. Tako je na primer šef severnoameriškega pomorskega glavnega stana izjavil javno: »Ne smete pozabiti, da je japonsko brodovje drugo na svetu!«

To nepričakovano povzdigovanje japonskega brodovja je seveda začudilo ves svet. Razložiti si ga moremo samo s tole izbiro: ali je ameriška admiraliteta po bridkih izkušnjah na Pacifiku spremenila svoje mnenje o japonski mornarici ali pa se je povjavilo nasprotje v pogledih med šetom pomorskega glavnega stana Edwardsom in mornariškim ministrom Knoxom, ki je zajamčil pred meseci ameriškemu ljudstvu, da bo japonsko brodovje v treh mesecih uničeno... Razen tega je Edwardsova izjava vzbudila pravo ljubosumje med plutokrati glede pomorskega prvenstva. Če je namreč japonska mornarica druga svetu, katera je neki prva? Angleška? Potem bi bila ameriška mornarica šele na tretjem mestu v svetovni lestvici, kar bi, seveda pomenilo strašno klofuto za Washington, kjer se je vendar lota 1922 sestala znana pomorska konferenca, na kateri so Američani odločno odrekali Japonski pravico do pomorske enakopravnosti. Ako pa je na prvem mestu ameriška mornarica, kakor mislijo Rooseveltovi admirali potem je na tretjem — Anglija, kar je zopet čudno za to staro »gospodarico morja« in Nelsonovo domovino... Zato je povsem razumljivo, če proti takšnemu zapostavljanju lastnega brodovja Angleži ostro protestirajo. Če je namreč res, da je prvo brodovje na svetu ameriško, ki ima samo to prednost, da zbira najhujše poraze v pomorskih bitkah, potem so »združeni narodi« tudi že na morju slabši kakor nasprotniki, ki samo zmagujejo.

Tako nam torej tudi ti smešni spori o pomorskem prvenstvu razodevajo vso nemoč in zadrego »zaveznikov«. K vsej tej tragikomediji o najboljšem brodovju na svetu bi bilo pripomniti le tole: Kdo je na morju, kakor povsod drugod, prvi, drugi, tretji ali zadnji, o tem ne more odločiti klasifikacija na papirju ali zgolj beseda, temveč le dejanja. Dejanja in ne besede pa tu ne govore niti najmanj v prid Anglosasom, katerih porazi in izgube na morju presegajo že vsa najidealnejša teoretična pričakovanja sil trojnega pakta. Samo to pa je za priznanje prvenstva zares važno in odločilno!

Pobuda msgr. Bartolomasija za proslavo dneva vere

Rim, 4. nov. s. Vojaški ordinarij Italije msgr. Bartolomasi je dal pobudo za proslavljanje dneva vere. V ta namen je vojaškim kaplanom poslal okrožnico, v kateri pravi, da k dosegi zmage prispevajo vojaki s hrabrostjo, delavci z delom in ves narod z molitvijo in da je potrebno za še večjo združitev vseh treh sil in za pospešenje zaželene zmage splošno svečano izpričanje vere v Boga, kolektivno zavestno izpričanje idealov, ki so program Italije pod orožjem: Bog, domovina, družina! Msgr. Bartolomasi odreja, naj kaplani Oboroženih sil proslavijo dan vere ob podpori poveljnikov, označuje kot primerne dneve nedeljo 6. december, praznik sv. Barbare, zaščitnice mornarice, topništva in inženjercev, in praznik Brezmadežne dne 8. decembra, na dan Madone iz Loreta, ki je zaščitnica letalstva. Kjer se bo poveljnikom zdelo bolj prikladno združiti proslave, naj se proslave opravijo 8. decembra. Okrožnica navaja program proslav, ki naj bodo živa protiboljševiška afirmacija. Msgr. Bartolomasi je naslovil na oficirje in vojake Oboroženih sil vabilo, naj proslavijo dan vere, vabilo, ki ga bodo vsi s simpatijami in popolnim razumevanjem brez dvoma sprejeli.

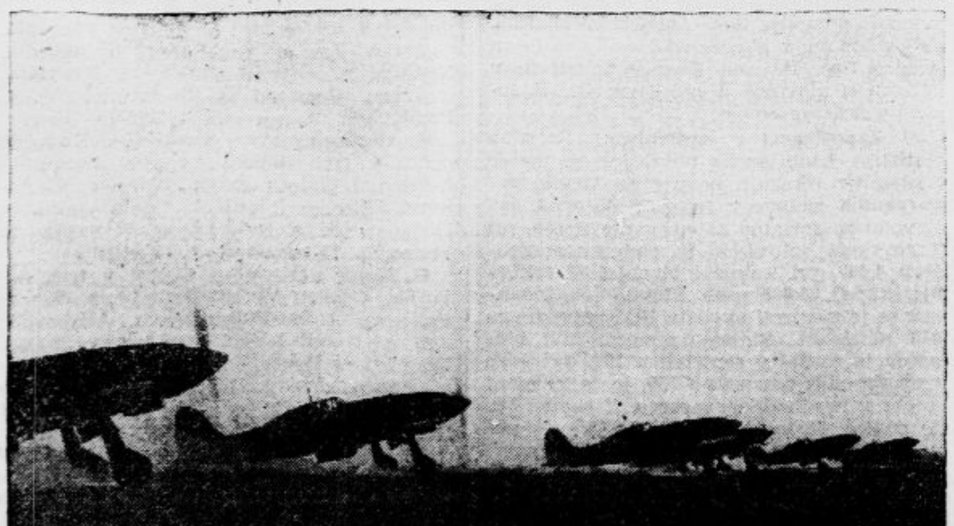

Fotografska fresker Edoardo Bellincioli kaplar se dviga na gotci nad severne formacije

Uspešni napadi pri Tuapseju

Živahno udejstvovanje letalstva — Ob Tereku sestreljenih 35 sovjetskih letal — Prodor madžarskih čet preko Dona

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 6. nov. s. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

V frontnem odseku pri Tuapseju je bilo v težkih napadalnih bojih, ki jih je uspešno podpiralo letalstvo, zavzetih več sovražnih bojnih postojank. Protinapadi so bili odbiti.

Na področju ob zgornjem Tereku nemške in rumunske čete v sodelovanju z letali za bližnje polete še vedno napadajo kljub sovražnikovemu odporu. Samo včeraj je bilo tu sestreljenih 35 sovražnih letal.

Bojne operacije v Stalingradu so bile 5. novembra omejene na obojestransko živahno udejstvovanje napadalnih oddelkov in na odbijanje posameznih sovražnikovih prodorov. Železniške zveze vzhodno od Volge so bojna letala ves dan napadala.

Na fronti ob Donu so madžarski napadalni oddelki prodrli preko reke in so na vzhodni obali uničili več sovražnikovih postojank ter zavzeli 34 podzemeljskih utrdbic. Več topov ter mnogo lahkega in težkega pehotnega orožja je bilo zaplenjenega.

Letalstvo je napadlo sovražne postojanke in prevozne kolone južno od Ostaškova. Kolodvor v Ostaškovu je bil podnevi in ponoči bombardiran.

Južnovzhodno od Ilmenskega jezera je bilo v krajevnih napadih proti močnemu sovražnikovemu odporu v naskoku zavzetih 37 bojnih postojank. Pri tem je bilo zaplenjenih 9 topov in 68 strojnic ter metalcev granat.

Na Ladoškem jezeru so letala poškodovala 1 parni vlačilec, 2 tovorna čolna, 1 topničarko, 1 protiletalsko ladjo in 6 preskrbovalnih ladij.

Bojna in strmoglavna letala so z dobrim učinkom nadaljevala bombardiranje Murmanska in murmanske železnice.

Na Severnem morju je bila potopljena z bombami 6000 tonska trgovska ladja. Druga večja ladja je bila hudo poškodovana.

Nemški in italijanski oddelki so včeraj v silovitih borbah napadale oklopne oddelke sovražnika v ozemlju pri Fuki in Marsa Matruhu. Proti večeru so se boji proti nadaljnjemu pritisku sovražnika nadaljevali z nezmanjšano srditostjo.

Bojna letala so podnevi napadla razne kraje v južnovzhodni Angliji.

Vztrajno prodiranje nemških in zavezniških čet na sovjetskem jugovzhodu

Berlin, 3. nov. Na zapadnem in srednjem Kavkazu, pri Stalingradu in na bojišču ob Donu se boljševizem divje bori, skušajoč z neprestanimi, a brezplodnimi protinapadi zaustaviti metodično napredovanje čudovitega vojnega stroja združenih sil mladih evropskih narodov. Razen zmagovitih akcij slovaških divizij pri Tuapseju je bilo mogoče v zadnjih dneh zabeležiti tudi nove sijajne obrambne uspehe italijanskih, rumunskih in madžarskih oddelkov na bojišču ob Donu, pri čemer je treba še posebej opozoriti na zelo dragocen doprinos fašističnega letalstva v teh bojih.

Prvič je objavilo nemško uradno poročilo protiofenzivne akcije boljševikov na Kalmiški stepi, ki se gola razprostira med spodnjo Volgo in spodnjim Terekom. Na tem skoro povsem nenaseljenem prostoru, ki v celotnem strateškem sklopu ni zaslužil doslej posebnega zanimanja, so sedaj boljševiki pognali v napad svojo konjenico, očitno v nadi, da bi razbremenili boljševiške čete, ki se upirajo pritisku nemških in rumunskih čet proti sovjetskim postojankam v dolinah gornjega Tereka in njegovih pritokov. Namen je torej bil, ogražati, čeprav od daleč in le v neznatni meri, nemško-rumunske oborožene sile na levem boku, toda tudi na tem področju podrejenega pomena sta čuječnost in borbeni duh nemških vojakov v kali zatrla sleherno protiofenzivno delovanje sovjetskih čet.

Tudi pri Stalingradu boljševiki še nadalje brez prestanka poganjajo svoje čete v protinapade, kakor pa je razvidno iz uradnih vojnih poročil še nadalje brez uspeha, ne da bi mogli zavreti ali vsaj zadržati vsakdanje terenske uspehe nemških napadajočih čet.

Ko bodo nemške izgube pri Stalingradu uradno obnovljene, kar se bo najbrže v kratkem zgodilo, bomo celo mi sami, čeprav nismo prav nič verjeli trditvam londonskega ralija, osupnili spričo neznatnega števila teh žrtev. Osnovno načelo, na katerem je že od vsega početka temeljila nemška taktika obleganja, je bilo, da se mora v čim večji meri varčevati kri nemških vojakov. Zato je bilo, kakor znano, glavno delo pri sistematskem uničevanju sovražnih odpornih središč prepuščeno letalstvu, topništvu, metalcem plamenov in drugemu težkemu orožju, s katerim je bila opremljena pehota. Šele, ko je del mesta ali tudi samo kak blok hiš spremenjen v ruševine, se majhni napadalni oddelki, katerih člane je mogoče prešteti na prste, vržejo v borbo, da izvedejo akcijo do kraja.

V takšnih razmerah so seveda izgube zelo tesno omejene. To preračunano varčevanje človeških življenj pa seveda ni moglo preprečiti, da se ne bi napadalci doslej polastili 24 izmed 26 mestnih okrajev, ki predstavljajo razvlečeno mestno naselje Stalingrada, ki se v svojem kolosalnem obsegu razteza vzdolž Volge na razdaljo kakih 40 km. Boljševiški odpor se omejuje le še na vedno manjši del severnih okrajev mesta, katerih glavne naprave pa so že vse v nemški oblasti.

A tudi v tem severnem delu postaja položaj branilcev vsak dan hujši, ne le zaradi stalnega napredovanja napadalcev, ki se pomikajo naprej od ulice do ulice, od hiše do hiše, temveč tudi zaradi neusmiljenega letalskega bombardiranja, ki od ure do ure uničuje sleherni poskus ričečih, da bi se še nadalje upirali v mestu, in uničuje železniške zveze na nasprotnem bregu Volge ter plovbo po reki sami.

Med tem se je strateško zanimanje že obrnilo proti osrednjemu kavkaškemu predelu, kjer se sedaj razvijajo mnogo obetajoče operacije vzhodno od Alagirja, namreč v smeri proti Ordžonikidzeju. Ko so nemški pehotni in oklopni oddelki z zasedbo Alagirja blokirali znano vojaško osetinsko cesto preko Kavkaza, prodirajo sedaj v smeri gruzinske kavkaške ceste, ki vodi v Tiflis. Znano je, da so Nemci že zelo silovito bombardirali mesto Ordžonikidze, ki predstavlja važno prometno središče ob vznožju Kavkaza, sedaj pa sta mesto in gruzinska cesta ogroženi tudi že na kopnem.

Istočasno se seveda razvijajo manjše akcije grenadirjev in nemških alpskih lovcev v zapadnem delu Kavkaza, pri Tuapseju. Zadnje dni so napadalci iztrgali boljševikom iz rok že lepo število votlinskih utrdb, medtem ko je bilo več sovražnih oddelkov obkoljenih in uničenih. Visoko v gorah pa alpski lovci prav budno stražijo v skalah in snegu. Vsi preholi so krepko v njihovi oblasti. Za oporo so si tu lovci postavili karikade iz kamenja, strojniška gnezda pa nadzirajo nujne prehode in globoke doline.

Boljševiki, ki so sedaj že odrezani od sleherne oskrbe in se ne morejo več niti umakniti v smeri proti visokogorski pokrajini Baksan, so si ponovno skušali odpreti prehod proti jugu, preko zasneženih vrhov, toda vedno bolj naraščajoča zima onemogoča takšne obupne poskuse. Boji potekajo v bližini starih gorskih stez, ki so skoro že povsem zabrisane zaradi dolge neuporabe in ki so selaj življenjskega pomena za sovražnika. Nemški pionirji pa so zase že poskrbeli in spremenili te gorske, hudomušno se vijoče steze v jezdna pota. Marsikje so morali zgraditi mostove nad hudourniki in razpokami ledu, kar je seveda pomenilo velik napor, ako upoštevamo razredčenost zraka v višinah nad 2400 m.

O bojih na gorskem grebenu, ki loči Evropo od Azije, pripovedujejo zgodbe, ki kažejo vso hrabrost naših zaveznikov, obenem pa dokazujejo vso usodno nesposobnost sovražnika tudi na področjih, kjer je borba izenačena in kjer je mogoče prenašati orožje na ramenih do višine 4000 ali 5000 metrov. S poslednjega napada proti zavetišču na Elbrusu se več kot 100 boljševikov, kar pomeni celotno napadalno posadko, ni več vrnilo. Na nekem drugem kraju je en sam nemški vojak, ki je še ostal na mestu, s strojnico ustrahoval kakih 60 sovražnikov, dokler niso ojačenja spremenila že zelo kritičnega položaja zanj. Tudi od teh boljševiških napadalcev se niti en mož ni več vrnil. (Il Popolo d'Italia.)

Obnovljene ofenzivne akcije

Berlin, 6. nov. s. Zboljšanje vremena na zapadnem Kavkazu je omogočilo živahno obnovo ofenzivnega udejstvovanja v zadnjih dveh dneh in zlasti na določenih strateških točkah tega odseka. Kakor je nemško vrhovno poveljništvo davi objavilo, so rumunske čete izvedle nekaj zmagovitih ofenzivnih sunkov, s katerimi so znatno zboljšale številne, že prej s hudimi izgubami za sovražnika zavzete postojanke.

Severno od Tuapseja napada nemška pehota, kakor so sporočili ponoči s te fronte, silovito močne sovjetske postojanke v skalah. Oddelki nemških planincev so preprečili številne srdite napade rdečih in so od blizu zasledovali bežečega sovražnika ter zavzeli nove važne gorske postojanke. Letalstvo je podpiralo te akcije in bombardiralo neprestano utrdbe sovražnika. Več sovjetskih baterij, ki so bile zadete v polno, je umolknilo. Nemški bombniki so nadaljevali svoje napade proti pristaniškim napravam v Tuapseju. Odvržene bombe velikega kalibra so povzročile hudo škodo in obširne požare v skladiščih goriva in v oskrbovalnih skladiščih ter na samih pristaniških napravah. Potopljene so bile 3 v pristaniščU zasidrane trgovske ladje s skupno 5000 tonami. Nad bojiščem v odseku Tuapseja so nemški lovci sestrelili 6 sovjetskih letal, dve nadaljnji sovražni letali, ki sta se drznili nad nemške postojanke, pa je sestrelila protiletalska obramba.

V odseku Tereka se je znatno ojačil odpor nasprotnika, ki se mu je posrečilo spraviti na nove postojanke znatna ojačenja, kakor objavljajo tukaj pooblaščeni krogi. Kljub temu so nemške napadalne čete v hudih borbah zavzele nekaj postojank in pridobile na terenu. Protiletalske baterije, ki so podpirale napadalne čete, so obstreljevale topovske postojanke in strojniška gnezda sovražnika, katera so izločila iz borbe.

Kakor poroča vrhovno nemško poveljništvo, so udarniški oddelki v industrijskem odseku Stalingrada izvršili neke operacije in dosegli najboljše uspehe. Boljševikom se je posrečilo ustvariti sredi razrušenih industirjskih poslopjih močno oporišče opremljeno z mnogim težkim strelnim orožjem in branjeno od močne posadke. Po hudih bojih z ročnimi bombami moža proti možu je bila sovjetska postojanka včeraj osvojena in so napadalci sovražniku prizadeli krvave izgube.

Na severu Stalingrada je nemško protiletalsko topništvo osredotočilo silovit ogenj na del zapadnega obrežja Volge, na katerem so Rusi poskušali in neprestano poskušajo prepeljati preko reke nove rezerve za ojačenje najbolj ogroženih postojank. Vlačilec s 300 tonami je bil zadet in potopljen. Letalstvo je neprestano bombardiralo sovražnikov promet, ki se razvija na jugu kolena Volge ob obeh bregovih velikega rokava reke. Strmoglavci in rušilna letala so v zadnjih 48 urah uničila silno množino vojnih potrebščin, ki so ga boljševiki prepeljali na zapadni breg reke.

Boji za kavkaške prehode

Berlin, 5. nov. Glavne akcije, ki so sedaj v teku na vsej fronti, se razvijajo skoraj na povsem hribovitem ozemlju. Medtem ko vlada v srednjem in severnem odseku, kjer je že zapadel sneg in se začenja čutiti mraz, skoraj popoln mir, ki ga prekinjajo samo neprestani izvidniški pohodi, in medtem ko se v Stalingradu razvija borba za posest zadnjih postojank, ki so še v posesti boljševikov, se samo na Kavkazu še beležijo ofenzivna gibanja, v katerih zavezniške čete počasi, toda stalno napredujejo proti Črnemu morju in proti Ordžonikidzeju.

Tudi motorizirani oddelek, ki se pomika proti omenjenemu mestu, da bi presekal gruzinsko vojno cesto, je dospel na področje visoke planote. V dveh dneh pohoda je silno naglo prekoračil stepo med Alagirjem in med prvimi severnimi utrdbami pri Kazbeku. Sedaj deluje na goratem ozemlju. Pripomniti je treba, da leži Ordžonikidze 700 m visoko in da se za mestom vzdiguje gmota Kazbeka. Druge kolone, sestavljene iz planincev in grenadirjev, so na pohodu ob gruzinski in osetinski vojaški cesti, zopet druge planinske formacije pa se pomikajo od osetinske ceste proti Misurju, medtem ko nekateri drugi oddelki delujejo med Tuapsejem in Novorosijskom. Ne smemo se čuditi, če napredovanje ni ravno najhitrejše, treba si je predstavljati vsaj težave pri nastanitvi čet, če že drugih važnih zaprek ne omenjamo. Znano je tudi, da so boljševiki poslali na to fronto mnogo divizij iz Zakavkazije, kjer so bile zbrane za obrambo petrolejskih virov v Bakuju.

Zadnja poročila iz uradnega vira javljajo, da se je včeraj posrečilo presekati vsa prometna pota, ki vežejo med seboj obe vojaški cesti, ter da nemške čete delujejo na področju, ki je zelo blizu osetinski cesti, vendar je mnogo nade, da se bo manever za napad na obrambo Ordžonikidzeja iz zaledja lahko čimprej izvršil in da bo uspešen. Tudi Terek je že dosežen na jugu mesta, tako da je Ordžonikidze že v kleščah. (»Ultime Notizie.«)

Berlin, 5. nov. Snoči je v berlinskih uradnih krogih krožila vest, da se s fronte pri Tereku pričakujejo novice velike važnosti. To ugotovitev nemških vojaških krogov je potrdila vest, ki so jo prinesli davi razni berlinski listi o zmagovitem nadaljevanju operacij v odseku med Alagirom in Ordžonikidzejem, kjer se dve nemški kolone pomikata proti imenovanemu mestu ter proti odseku, preko katerega vodi med gorami gruzinska vojaška cesta.

V Berlinu naglašajo, da so vzdolž reke Tereka siloviti boji in da so Nemci že odstranili zadnje obrambe mostišč, ki so jih boljševiki držali na zapadu te reke. Gruzinska vojaška cesta je sedaj pod ognjem nemškega topništva srednjega kalibra in pod obstrelom topov oklopnih voz. Ta vest napoveduje, da bo v kratkem presekana še zadnja prometna pot preko Kavkaza, ki se je boljševiki še poslužujejo.

Kakor običajno, je nemško letalstvo sodelovalo v boju ter obmetavalo z bombami zbirališča sovjetskih čet na vzhodu Tereka in vojaške objekte v Ordžonikidzeju. V mestu so nekateri deli že v plamenu. Druge sijajne operacije so izvršile eskadre letal »Heinkel 111« proti boljševiškim oddelkom med reko Terek v bližini sotočja Tereka in Kume.

Sedaj se še ne dá s točnostjo ugotoviti, v katero smer bodo napadale čete tega odseka, vendar se lahko sluti, da bodo uporabljene proti sovjetski konjenici, ki je napadla nemške prednje čete na Kalmiški stepi ter hotela ogražati zbiranje nemških čet na severovzhodni kavkaški fronti.

Kar se tiče bojev na Kalmiški stepi, poročajo danes, da so nemške čete odbile napad sovjetske konjenice, ki je prišla od Astrahana ter hotela presenetiti prednja oporišča letalstva. Kakor je bilo že poročano, so bile te konjeniške sile poražene in jih sedaj zasledujejo v smeri proti izlivu Volge v Kaspiško morje. (»Il Piccolo.«)

Japonski veleposlanik v Littorii

Littoria, 5. nov. s. V Littorio je prispel ob spremstvu visokih japonskih osebnosti veleposlanik japonskega cesarja pri Kvirinalu Horikiri Zembei. Sprejela sta ga prefekt in zvezni tajnik. Odlični gost si je ogledal pontinske melioracije.

Prostovoljna delovna služba nemških dijakov

Berlin, 5. nov. s. Te dni se je zaključila doba zaposlitve dijakov v nemškem vojnem gospodarstvu za l. 1942. 29.000 dijakov in dijakinj Nemčije je prostovoljno delalo v industrijah, bolnicah v krajih, ki so bili poškodovani zaradi bombardiranja, na poljih itd. Dr. Schell, vodja nemškega dijaštva, je po zaključku vojne službe dijakov poročal maršalu Göringu o njih udejstvovanju.

Obnovite naročnino!

Tiho sožitje na Balkanu v znamenju novega reda

»Corriere della Sera« poroča iz Budimpešte:

Sovražna propaganda obrača kaj rada pozornost na Balkan in Podunavje, izmišljajoč si pri tem najbolj nesramne laži o dejanskem položaju posameznih držav na tem področju. Zato ne bodo odveč resnične informacije, zbrane na mestu, ki nam ves balkanski in podunavski problem kažejo v povsem drugačni luči kakor bi hotela prikazati nasprotna propaganda.

Začnimo z Bolgarijo! Najnovejši dogodek v življenju te države je bil kronski govor kralja v sobranju, torej govor, ki je že po svoji prirodi nujno povsem objektiven. Kralj je razložil tri temelje bolgarske politike: Bolgarijo vodita v njeni politiki predvsem popolni pristanek na trojni pakt in protikominternski pakt; bolgarsko politiko nadalje določa čim tesnejše sodelovanje z zavezniki države; bolgarsko politiko končno določa čim najbolj železna volja vsega bolgarskega naroda, da z vsemi svojimi silami sodeluje pri uresničenju vodilnih obnovitvenih idej nove Evrope.

Drug novejši bolgarski dogodek je sklep vlade, da izvede organizacijo pravega korporacijskega sistema po italijanskem zgledu.

Bolgarija pa ima še vedno parlamentarni režim s sobranjem, v katerem so zastopniki najrazličnejših strank in v katerem sedi tudi opozicija. Ako bi se narod z vladno politiko ne strinjal, bi se čuli kakšni nasprotni glasovi, ker so za to na razpolago vse možnosti. Kako daleč pa je Bolgarija od tega, da bi bila naklonjena komunistom, najbolj zgovorno dokazuje organizacija protiboljševiške razstave v Sofiji, ki je dosegla tolikšen uspeh, da so jo morali prireditelji podaljšati na nedoločen termin, in to potem, ko jo je že v nekaj dneh obiskalo nad 200.000 ljudi. Pravo bolgarsko razpoloženje pa se je pokazalo tudi o priliki obiska ministra Zaharijeva v Rimu, ko so bolgarski listi v tej zvezi izkoristili priliko, da ponovno poudarijo prijateljstvo Bolgarije do fašistične Italije, in sicer, kakor je zapisal oficiozni »Dnes«, v popolnem skladu s sedanjim evropskim položajem in skupno borbo evropskih narodov.

Mirno bolgarsko-rumunsko sožitje nam zelo zgovorno potrjuje sporazum, ki je bil nedavno podpisan med obema državama o zgraditvi mostu preko Dunava pri Ruščuku. Nekoč je bil to najtežje rešljiv problem med obema državama. Drug zanimiv dogodek na tem področju je nedavno potovanje bolgarskih novinarjev v Zadnjestrije na povabilo rumunskega propagandnega ministra. Bolgarski novinarji so ob tej priliki na lastne oči ugotovili, v kako revnih razmerah je živelo pod moskovskim režimom v Odesi onih 20.000 Bolgarov, ki so jih boljševiki vedno smatrali za manjvredno slovansko pleme. V sklop zanimivih bolgarsko-rumunskih dogodkov spada tudi sporazum o izmenjavi prebivalstva med Bolgarijo in Rumunijo, po katerem bo kakih 300.000 Bolgarov iz Besarabije in 15.000 iz Banata vrnjenih v Bolgarijo. Pred vojno, ko je še žvenketalo angleško zlato tod okrog, nismo nikdar zabeležili podobnih dogodkov. Danes pa nam prav bolgarska in rumunska zemlja dokazujejo, da se tu lahko začne najprej uveljavljati resnični novi red.

O Rumuniji in njenem zadržanju v sedanjem konfliktu, ko vemo, da se že leto dni in še več bori na ruskih tleh z evropskimi borci, bi bilo odveč izgubljati nadaljnje besede. Isto lahko rečemo o Hrvatski, ki vse svoje odnose z državami osi ureja s sporazumi, med katerimi naj navedemo najnovejšega o izselitvi 20.000 Nemcev iz Bosne. Posebna komisija je prav te dni odpotovala v Sofijo, da se sporazume o ureditvi medsebojne gospodarske izmenjave v sklopu podunavsko-balkanskega sistema. Pretekli teden pa je odpotovalo iz Budimpešte v domovino posebno odposlanstvo hrvatskih oficirjev, ki se je na povabilo madžarske vlade pod vodstvom znanega letalskega dekana Uzelca dolgo mudila v madžarski prestolnici. Tudi hrvatsko-madžarski odnosi se torej vsestransko razvijajo in poglabljajo.

Notranja kolonizacija na Hrvatskem

Hrvatska poročevalska agencija »Evropa« je v eni izmed zadnjih številk priobčila naslednji prispevek, ki bo zanimiv tudi za naše čitatelje:

Takoj po ustanovitvi Nezavisne Države Hrvatske so se začela v velikih potezah reševati temeljna državna vprašanja. Med drugimi tudi taka, ki zahtevajo dolgotrajno pazljivo delo po določenem načrtu, kakor n. pr. javna dela, gradnja cest, mostov, železniških prog, melioracije ter najvažnejše in najnujnejše vprašanje kolonizacije in notranje selitve prebivalstva.

Problem, pred katerim so se znašli hrvatski državniki na področju notranje kolonizacije, je bil važen v političnem, gospodarskem in socialnem, pa tudi v vojaškem, prometnem in narodnostnem pogledu. Treba je bilo zdraviti rane, prizadejane hrvatskemu narodnemu telesu v preteklih letih, ko se je z agrarno reformo in kolonizacijo »dobrovoljcev« v popolnoma hrvatskih krajih hotela oslabiti geopolitična osnova Hrvatske, zlasti v najrodovitnejših krajih in ob mejah. Velika sodobno vodena in napredna posestva v Slavoniji, Sremu, zapadni Hrvatski in v Bosni so bile odvzeta lastnikom in razdeljena med pristaše nehrvatskih režimov. Vse to se je delalo zato, da bi se pod plaščem kolonizacije in agrarne reforme ter pravičnejše razdelitve agrarnega zemljišča uvedel v čisto hrvatske pokrajine ne samo tuji živelj, ampak tudi tak, ki je bil v veliki večini izrečno sovražno razpoložen proti vsaki hrvatski stvari. V 20. letih suženjstva so nastali celi umetni otoki tujerodnega prebivalstva v nekaterih hrvatskih okrajih.

S takšnim življem ob meji, s sovražniki v lastni hiši, z nepravično razdeljenimi posestvi z deliščino pogrešk in škodo, povzročeno skozi 20 let hrvatskemu narodu, je bilo možno samo eno: energično in popolno ozdravljenje teh ran. Po načrtih in načelih, ki jih je izdelal za svojega plodonosnega dela v izgnanstvu Poglavnik dr. Ante Pavelič, se je začela akcija zemljiških sprememb, ki je v kratkem času popravila povzročeno zlo.

Revolucija, ki je obnovila Nezavisno Državo Hrvatsko, tvori novo srečnejše razdobje v mnogih tisočih hrvatskih rodbin, za katere se doslej nihče ni brigal. Ne pomaga samo posameznikom, ampak vsej narodni in državni zajednici s tvorbo novih gospodarskih edinic, novih žarišč zadovoljstva in proizvodnje z duhovnimi in potrošnimi dobrinami in ustvarjanjem novega reda. To delo, ki ima v sebi polno sentimentalnih elementov se mora vendar voditi strogo racionalno in strokovno. Obstojati mora krepka in dosledna organizacija, ki bo Poglavnikove namere sprovajala v življenje. S podobnimi metodami postopanja z masami se mora ustvariti nov red, ki bo enkrat za vselej pokazal, s katere strani delovnemu narodu prihajajo realne dobrine, nove pridobitve' nova delavska naselja, enako pa tudi to, s katere strani prihaja strupena lažna propaganda in obeti, napačni nasveti, nered in uničevanje.

Zavod za kolonizacijo v Zagrebu se bavi z nalogami zemljiščne razdelitve, kamor spadajo agrarna reforma, naseljevanje in preseljevanje prebivalstva. Omenjeni zavod opravlja vrhovno nadzorstvo nad vsemi posli tako zvane agrarne reforme v bivši Jugoslaviji ter se briga za njeno finančno likvidacijo, ki še dozdaj ni izvedena. Mnogi lastniki veleposestev še do danes niso prejeli obljubljene odkupnine za zemljo. Zavod zbira zemljišča iz nekmečkih rok in jih daje kmetom. Spekulanti, ki so s svojimi političnimi zvezami prej mogli pokupiti velike površine najboljšega zemljišča za malenkostno ceno, da bi ga potem dali v zakup kmetom, so onemogočeni. Glavno delo zavoda za kolonizacijo, pa je, da organizira razdelitev primernega zemljišča za naseljevanje siromašnih kmečkih gospodarjev iz prenaseljenih krajev na Hrvatskem. Pomoč nudi že pri sami selitvi, potem pa še pri gradnji [illegible] poslopij ter nabavi inventarja. Pa še potem, ko so že ustanovljena [illegible] je treba posvečati tem ljudem skrb. Naselja je treba urediti v gospodarskem, socialnem in higienskem pogledu. Nastajajo tudi nove prosvetne naloge, ki vse spadajo v delokrog zavoda.

Pravno osnovo za [illegible] važno politično in pravno delo daje posebna zakonska odredba, po kateri hrvatski narod lahko preveri pravilnost posesti agrarnih subjektov v pogledu vsega, kar je prišlo pod agrarno reformo od 1. decembra 1918 naprej do ustanovitve Nezavisne Države Hrvatske. To je seveda odločilne važnosti za notranjo kolonizacijo, ker je tako zvana agrarna reforma, kakor smo pre omenili, imela svoj določeni cilj. Strokovnjaki so ugotovili porazno dejstvo, da v kolonizaciji velikih posestev na Hrvatskem Hrvati niso sodelovali niti z dvema odstotkoma. Namen vlastodržcev je bil očitno ta, da se Hrvatska narodnostno čim bolj izmeša, tako da bi narodnostno ne mogla nikdar postati samostojna.

Iz uporne Indije

Bangkok, 5. nov. s. Po semkaj došlih vesteh so nastali novi izgredi v pokrajini Punjab. V New Delhiju so se demonstranti spopadli s policijo in nato naskočili poštni urad in ga zažgali. Policija je aretirala mnogo ljudi. V Salkotu so nacionalisti skušali napasti železniško postajo, toda policija jih je odbila in aretirala 50 oseb. V Bombayu so bili atentati na javna poslopja. Na štirih različnih krajih mesta so eksplodirale bombe. V Ahmedabadu sta bila aretirana dva visoka indijska funkcionarja, ki sta govorila med neko manifestacijo stavkujočim. Množica je priredila veliko protestno demonstracijo za osvoboditev obeh funkcionarjev. Med manifestacijo so nastali spopadi z agenti policije.

Bangkok, 4. nov. s. V občinskem uradu v Kalkuti so izvedli preiskavo, nakar so bili aretirani trije uradniki, obtoženi, da so spremenili osebne podatke nekaterih znanih indijskih nacionalistov, da bi spravili na ta način zasledovanje policije, ki jih išče že dolgo časa, na napačno sled. Enemu izmed aretirancev je uspelo pobegniti med vožnjo na policijski komisariat in ga doslej še niso izsledili. Ob pogrebu neke mlade ženske, ki je podlegla ranam, zadobljenim pred dnevi ob spopadu med policijo in demonstranti, so nastali hudi izgredi. Trije policijski agenti so bili ob tej priliki ranjeni. V Karačiju je eksplodirala bomba ob vhodu v kavarno, ki jo obiskujejo samo Angleži. Neki oficir angleške mornarice je bil ranjen od drobcev bomb. V Ameharonu, vasi v okolici Bombaja, je okrog 100 z vilami in lovskimi puškami oboroženih kmetov napadlo angleškega uradnika, ki je prišel pobirat prvi obrok globe, naložene prebivalstvu, ker je gostoljubno sprejelo člana kongresa, ki ga policija išče. Uradnik in agenti, ki so ga spremljali, so se skušali zaman upreti napadalcem in so se nato vrnili v Bombaj. Izterjevanje glob je dalo tudi v drugih krajih povod za spopade in nerede.

Vojna na morju

Buenos Aires, 6. okt. s. Državno tajništvo za mornarico v Washingtonu objavlja, da je bila na Atlantiku zadeta s torpedom in potopljena ameriška trgovska ladja srednje tonaže. Ladjo je potopila sovražna podmornica ob koncu septembra ob obali Južne Amerike

Iz madžarske vlade

Budimpešta, 6. nov. s. Regent je imenoval dr. Bartafaya, znanega proučevalca gospodarskih vprašanj, za državnega podtajnika v finančnem ministrstvu.

Zmagovite japonske operacije na Kitajskem

Šanghaj, 5. nov. s. Japonske čete, ki energično nadaljujejo svoje akcije v pokrajini Šansi, so zadale komunističnim četam hude poraze. Japonski lovci so sestrelili številna čungkinška letala, ki so nedavno stopila v akcijo.

Ducejeva nagrada za rojstvo dvojčkov

Visoki komisar je iz Ducejevega sklada podelil zakoncema Rudolfu in Ani Kovač iz Hotedršice št. 43 ob priliki rojstva dvojčkov nagrado v znesku 600 lir.

Darilo Bance di Roma za 20-letnico

Ravnatelj ljubljanske podružnice Banco di Roma je poslal Zveznemu tajniku darilo v znesku 5000 Lir v imenu upravnika delegata iste banke, Gr. C. Josipa Vercija.

Zvezni tajnik se je za darilo zahvalil in je odredil razdelitev vsote takole: 1000 Lir za zvezno glasilo »Prima linea«, 4000 Lir za Fašistični Dopolavoro.

Argentina bo branila svojo nevtralnost

Buenos Aires, 5. nov. s. Ob napredovanju sto pomorskih kadetov v podporočnike, ki je bilo ob navzočnosti predsednika republike Castilla in visokih oficirjev, je poveljnik šolske ladje Pueyrredon znova potrdil voljo oficirskega zbora po branjenju nevtralnosti in suverenosti Argentine po intencijah predsednika Castilla. Obrnjen proti oficirjem je poveljnik nato dodal: Ne smete pozabiti, da pripadate državi, ki se odlikuje s svojo nepristransko usmerjenostjo v mednarodnem področju in ki si je s tem zagotovila upoštevanje vsega sveta. Vojna ni prišla do nas, ker je to v nasprotju z našimi narodnimi interesi in z našimi čustvi.

Rooseveltov poraz pri dopolnilnih volitvah

Buenos Aires, 5. nov. s. Iz Washingtona poročajo o nadaljnjih izidih pri dopolnilnih volitvah v ameriško zbornico. Demokratska stranka je dobila 182 mest, republikanska pa 167. Ni pa še znan volilni izid iz 83 okrožij.

Buenos Aires, 5. nov. s. Iz poročil, prispelih iz Washingtona se je izvedelo, da so pri dopolnilnih volitvah v Združenih državah republikanci napredovali za 35 sedežev v kongresu in za 9 sedežev v senatu. Republikanci so med drugim dobili guvernerje v državah Newyork, Michigan, Kalifornija in Connectitut, kjer so bili dosedajni guvernerji demokrati, ponovno pa so bili izvoljeni republikanski guvernerji v državah Ohio, Pensilvanija, Iowa in Illinois.

Ameriški vojski primankuje oficirjev

Stockohlm, 5. nov. s. Večji del šol in univerz v Zedinjenih državah je bil spremenjen v velika mobilizacijska središča in v središča vojaškega vežbanja, poroča dopisnik »Svenska Dagbladet« iz New Yorka. Šolske dvorane in ostali učni prostori se uporabljajo za rekrute vojske, mornarice in letalstva ali pa služijo za druge vojaške namene. Rezervni oficirji so še vedno velika skrb ameriške vojske, ki že ob pričetku vojne ni imela dobrega oficirskega zbora in ji še ni uspelo, kljub vsem naporom, zbrati zadostnega števila oficirjev. Sedaj je bilo 250.000 vseučiliških dijakov poslanih v največji naglici v oficirske šole. Najbolj komična zadeva v tem izobraževalnem načrtu je, da se nad 50.000 mladeničev vojaško specializirano vežba v dopisovalnih tečajih. V ta namen je bilo ustanovljenih kar 77 šol. Zdi se, da se sistem dopisnih lekcij vedno bolj razširja in da se bo izvajal tudi za izobrazbo delavcev v vojni industriji. Okrog milijon delavcev je v tečajih, ki trajajo po 3 do 6 mesecev.

Protiangleške demonstracije v Iraku

Ankara, 6. okt. s. Iz Iraka poročajo, da se tudi v krogih intelektualcev vedno bolj širi odpor proti sedanji vladi, ki je naklonjena Angležem. Med slavnostmi za otvoritev parlamenta v Bagdadu so dijaki priredili sovražne manifestacije, ki so prisilile policijo k mnogoštevilnim posegom. Mnogi učitelji višjih šol so odpuščeni zaradi svojega odkritega sovražnega čustvovanja do Britancev. Ponovne prošnje iraške vlade v Egiptu, da bi od tam poslali vseučiliške profesorje in z njimi zapolnili nastale vrzeli, so ostale doslej brez uspeha zaradi odločnega odpora egiptskih profesorjev, ki nočejo služiti sedanjemu iraškemu režimu.

Smrt japonskega državnika

Tokio, 5. nov. s. Danes je umrl star 92 let bivši japonski ministrski predsednik Keigo Kyoura.

Izpred vojnega sodišča

Vojaško vojno sodišče vrhovnega poveljništva Oboroženih sil za Slovenijo in Dalmazijo, odsek v Ljubljani, je izreklo naslednjo sodbo v zadevi proti

Livku Francu, neznanega očeta in Livk Marije, roj. v Beli cerkvi 15. IX. 1915, stanujočemu v Št. Rupertu, hlapcu, nahajajočemu se v zaporu.

Obtožen je bil

a) ropa z obtežilnimi okoliščinami (čl. 110 do 228. točka 1 in 2 k. z.), ker je zvečer 25. V. 1942 okoli 21. ure v družbi z drugimi, da bi si pridobil nepošten dobiček, vlomil oborožen s puško, z ročnimi granatami in strojno puško v grad v Št. Rupertu ter grozeč s smrtjo naperil proti grofu in grofici Lagotetti strelno orožje, jih zaprl z vso družino v kuhinjo ter si prilastil razno zlatnino, srebrnino, 4 lovske puške, 2 pištole, napolnil 4 kovčege s 4 stoti moke, 25 kg žita, odpeljal 2 voza s 4 konji ter povzročil grofu Lagotettiju približno 779.350 lir škode.

b) prevratne združbe (čl. 4. Ducejeve naredbe z dne 3. X. 1941), ker je v zgoraj omenjenih časovnih in krajevnih okoliščinah sodeloval pri družbi, naperjeni na nasilni prevrat političnega, gospodarskega in družbenega reda v državi;

c) sodelovanja v oboroženem krdelu (čl. 16. Ducejeve naredbe z dne 3. X. 1941), ker je bil v istih okoliščinah v oboroženem krdelu, ki je imelo isti namen kakor zgoraj omenjeno.

Iz teh razlogov je sodišče na temelju zakona spoznalo Livka Franca za krivega zločinov pod a), b) in c) ter ga obsodilo v **dosmrtno ječo,** plačilo stroškov in na posledice, vključno trajni preklic opravljanja javnih služb, zakoniti preklic in objavo pričujoče sodbe.

Ljubljana, 31. oktobra 1942.

Gospodarstvo

Uvedba zimskega časa in gospodarstvo z električnim tokom

Vse evropske države so v noči od 2. do 3. novembra ukinile poletni čas in uvedle normalni čas, ki pri nas ustreza srednjeevropskemu času, medtem ko so bile prej ure pomaknjene naprej za eno uro. Zopetna uvedba normalnega časa ni brez praktičnega pomena. Izkušnje v zalnjem letu so pokazale, da je v zimski dobi zaradi predpisov o štednji z električnim tokom in predpisov o zatemnitvi popustila večerna konica obtežbe v elektrarnah, zato pa se je povečala jutranja konica, ki je bila v normalnem času manj občutna, kakor večerna.

Električna energija ima poleg številnih prednosti ta nedostatek, da je ni mogoče shranjevati (razen v akumulatorjih). Električni tok se mora v trenutku, ko se proizvede, tudi potrošiti. Zato morajo biti elektrarne grajene tako, da lahko v urah največje obtežbe zadostijo celotni potrebi. Ta potreba pa je v raznih dnevnih časih prav različna. Tako znaša na primer v nočnih urah običajno le 20 % največje dnevne obtežbe, v teku dneva pa se giblje na višini med 70 do 80 % največje obtežbe. Iz diagramov o potrošnji električnega toka v zimskih dneh se je lani izkazalo, da je precej narasla jutrnja obtežba. V temnih jutrnjih urah, ko se je lani v decembru popolnoma zdanilo šele ob 9. dopoldne, je znatno narasla potrošnja električnega toka za razsvetljavo v stanovanjih, obratih, trgovinah in šolah, kar je povzročilo povečanje konice jutrnje obtežbe, ki je že tako znatna zaradi pričetka obratovanja v industrijskih podjetjih. Ta jutrnja konica je celo prekoračila obtežbo v večernih urah. Z raznimi ukrepi (preložitev pričetka obratovanja v raznih industrijskih obratih na različen čas) je uspelo med dnevom bolj izravnati obtežbo, ki je v splošnem narasla zaradi velike potrošnje električnega toka v industriji. Ni pa to uspelo v jutrnjih urah. V nekaterih primerih je nastopila nevarnost, da elektrarne ne bodo zmogle jutrnje maksimalne obtežbe. S tem, da se je sedaj premaknila ura nazaj, se bo jutrnja maksimalna obtežba zmanjšala za okrog 10 %, ker se bo v najkrajših zimskih dneh zdanilo že ob 8. V jutrnjih urah, ko prične obratovati industrija in je tudi cestna železnica najbolj obremenjena, bo zaradi tega potreba električnega toka za razsvetljavo manjša.

Vrtno gnojilo iz smeti in odpadkov

Inozemski strokovni listi prinašajo v zadnjem času zanimiva poročila iz Francije o uspešnih poizkusih za pridobivanje dobrega kompostnega gnojila iz smeti in odpadkov, ki obeta osnovno spremembo gospodarstva z odpadki v mestih. Že doslej so v mnogih mestih iz smeti in odpadkov zbirali star material, kakor železo, papir, kosti, cunje, steklo, porcelan itd., vendar so ostale neizkoriščene mnoge organske snovi, ki so primerne za gnojenje. Novi način za pridobivanje tako zvanega dankomposta se naslanja na staro izkušnjo, da se smeti zelo dobro uporabijo za osvežitev vrtne in poljske zemlje, zlasti ob pomanjkanju hlevskega gnoja. V poizkusnih obratih na Danskem izločijo iz smeti in odpadkov najprej velike predmete iz železa, nadalje papir, kosti itd. S posebnimi elektromagneti izločijo tudi vse drobne dele železa, nakar pridejo ovlaženi odpadki v mlin v obliki krogle, kjer se vse trde snovi zdrobijo na povsem majhne delce, ki odpadejo skozi sita. Tako se dobi enotna rjavkasta, zemlji podobna in zelo rahla masa, ki vsebuje številne razdrobljene organske dele in je zelo porozna. Nato puste to maso nekaj časa kipeti, nakar se že lahko uporablja kot kompost, in sicer z velikim uspehom tudi v toplih gredah, kjer povzroča razkrajanje precejšnjo toploto, ki dolgo časa traja, pri čemer nastaja ogljikova kislina. Ta dano-kompost je na Danskem cenejši kakor hlevski gnoj in ima to prednost, da drži, uporabljen kot vrtno gnojilo, zemljo zelo rahlo. Pridobivanje takega komposta iz smeti in odpadkov v velikih mestih je tembolj koristno, ker je ravno v mestih le malo hlevskega gnoja, okoliški kmetje pa ves razpoložljivi gnoj sami potrošijo, tako da mestno prebivalstvo za svoje vrtove nima na razpolago potrebnega organskega gnojila.

Gospodarske vesti

= **Izgraditev Pirellijevega koncerna.** Kakor smo že kratko poročali, je družba Pirelli v obliki fuzije prevzela več podjetij svojega industrijskega koncerna za proizvodnjo izdelkov iz gumija, in sicer Soc. Tessili Artificiali, Milan, z glavnico 30 milijonov lir, ki ima specialno tvornico za izdelovanje umetnih tekstilnih vlaken, ki so potrebna za izdelovanje avtomobilskih gum in ki po svoji trpežnosti prekašajo naravni bombaž. Nadalje je družba Pirelli prevzela podjetje Soc. An. Cotonifici Riuniti v Milanu z glavnico 6.5 milijona lir in družbo Soc. Italiana Ebanite Sostituiti v Milanu z glavnico 5 milijonov lir, ki izdeluje umetne smole

= **Zaposlenost v septembru.** Socialna statistika Ljubljanske pokrajine za mesec september izkazuje povprečno **število zavarovanih** delavcev in nameščencev pri Zavodu za socialno zavarovanje 20.809, pri Trgovskem bolniškem in podpornem društvu 4.497, pri Bolniški blagajni »Merkur« 91; skupaj **25.085 oseb.** Število zavarovancev se je nasproti avgustu 1942 povečalo za 313 ali 1.23%. Stalež delanezmožnih **bolnikov** je znašal v septembru 1942 pri vseh treh zavodih povprečno 759, to je 27 manj kakor v predhodnem mesecu. V septembru je znašal odstotek bolnikov 2.99% (v avgustu 3.13). Povprečna dnevna zavarovana **mezda,** ki približno odgovarja faktičnemu dnevnemu zaslužku povprečnega delavca, je znašala v septembru 1942 pri Zavodu SZ 23.07, TBPP 31.70, »Merkurju« 39.42, kar bi dalo skupno povprečje 24.65 lire (za 0.45 lire več kakor v avgustu). Posebno vidno je napredovala zaposlenost v gozdno-žagarski industriji (za 386 delavcev), pri gradnjah železnic, cest in vodnih zgradb (za 132 delavcev), pri gradnjah na zemljo (za 84 delavcev) itd. Padec zaposlenosti pa izkazuje predvsem tekstilna industrija (— 77 delavcev), kovinska industrija (— 41 delavcev), trgovina (— 38 delavcev) itd.

= **Ureditev proizvodnje in prodaje buhača v Dalmaziji.** Iz Spalata poročajo, da bo italijanska vlada ustanovila posebno organizacijo, ki bo skrbela za proizvodnjo, za prodajo in za izvoz buhača. Ta rastlina, ki spada v skupino pehtranov, se že dolgo goji v Dalmaziji in se prašek iz te rastline tudi v prekomorskih državah upo ablja za izdelovanje sredstev za uničevanje mrčesa. Organizacija, ki bo ustanovljena v Dalmaziji, bo skrbela tudi za sortiranje in tipiziranje pridelka ter za predelavo cvetov, rastlin in rastlinskih delov. V odboru bodo zastopani predstavniki farmacevtskih tvrdk in trgovine s kemikalijami ter predstavniki kemične industrije. Odbor bo skrbel, da bo blago uradno klasificirano in da bo kot tako z žigom izvoženo v inozemstvo.

= **Izkoričanje ležišč nafte v Galiciji.** S sedežem v Lvovu je bila te dni ustanovljena Karpatska petrolejska družba, z glavnico 30 milijonov zlotov, ki bo prevzela naprave za pridobivanje in prelelavo nafte v poljski generalni guberniji, predvsem v področjih Stanislavov, Drohobycz in Jaslo. Te naprave bo družba prevzela od vlade generalne gubernije. Vse delnice nove družbe so prevzele nemške petrolejske družbe.

= **80 let kalcijevega karbida.** Te dni je poteklo 80 let, odkar je nemški kemik Friderik Wöšller leta 1862 prvikrat izdelal kalcijev karbid, ki se danes v kemični industriji vsestransko uporablja. Wöller je prvi pridobil tudi kovinski aluminij. V prvi dobi se je karbid uporabljal predvsem za pridobivanje acetilena za razsvetljavo, sedaj pa se karbid uporablja v znatni meri v varilni tehniki, v znatnih količinah pa za izdelovanje dušikovih gnojil. V najnovejši dobi proizvodnja kalcijevega karbida še posebene pomen, ker tvori izhodišče za izdelovanje umetnega kavčuka, tako zvane bune. Iz enega kilograma karbida se dobi 250 do 300 kubičnih litrov acetilenovega plina, ki da skupaj z acetonom tako zvani butadjen, iz tega pa se izdela umetni kavčuk buna. Karbid se pridobiva v električni peči na ta način, da se stopi apnenec s premogom pri temperaturi do 3000 stopinj. Najmodernejše električne peči za izdelovanje karbida dajejo dnevno do 50 ton barbida.

= **Iz hrvatskega gospodarstva.** Kot poldržavno podjetje je sedaj vpisana v zagrebški trgovinski register nova tvrdka Kemične tvornice d., Zagreb, z glavnico 50 milijonov kun, ki bo proizvajala predvsem bakreno galico, fosfatna gnojila, žvepleno kislino in razna kemična sredstva za zatiranje rastlinskih škodljivcev. — Osiješka tvornica svile je zvišala svojo glavnico na 10 milijonov kun.

= **Evropa ima namočnejše radijske oddajne postaje.** Po statistiki mednarodne zveze za radio v Ženevi je bilo v začetku letošnjega leta na vsem svetu 2768 radijskih oddajnih postaj (brez kratkovalovnih s skupno akosto jakostjo 21.580 kilovatov. Več nego polovica skupne jakosti vseh teh postaj (namreč 12.156 kw) odpade na Evropo, čeprav ima Evropa le 470 postaj, na Severno Ameriko, ki ima 1122 postaj, pa odpade le 5707 kw. Radijske oddajne postaje so v evropskih državah pod drž. kontrolo, medtem ko so v Ameriki in drugod po svetu so večini v rokah privatnih družb. Le tako je razumljivo, da ima Amerika največ oddajnih postaj, s povprečno majhno jakostjo, medtem ko ima Evropa najmočnejše postaje. Povprečno odpade na eno oddajno postajo v Evropi 25.86 kw, v Aziji 5.84, v Severni Ameriki 5.09, v Afriki 4.06, v Južni Ameriki 3.54, v Avstraliji in Oceaniji 2.46 in v Srednji Ameriki 0.99 kw.

Narodno gledališče

DRAMA

Sobota, 7. novembra: ob 16.: **Hamlet.** Izven

Nedelja, 8. novembra: ob 10.30: **Sneguljčica.** Izven. Znižane cene od 10 lir navzdol. Ob 16.30: **Deseti brat.** Izven

Ponedeljek, 9. novembra: Zaprto.

W. Shakespeare: »Hamlet«. Tragedija v petih dejanjih. Prevod: O. Župančič. Osebe: kralj — Levar, Hamlet — Jan, Polonij — Cesar, Horatio — Nakrst, Laert — Blaž, 1. igralec — Vl. Skrbinšek, 1. igralka — Boltar-Ukmarjeva, dva grobarja — Lipah, Plut, Fortinbras — Gregorin, Gertruda, kraljica — Danilova, Ofelija — Juvanova, duh Hamletovega očeta — Vl. Skrbinšek. Režiser: dr. B. Kreft, inscenator: ing, arh. E. Franz, scenska glasba: D. Žebre, dirigent: F. Šturm.

Nedelja v Drami. Kot matineja po cenah od 10 lir navzdol bo igrana prvič v letošnji sezoni mladinska predstava v stihih P. Golie: »Sneguljčica«. — Ob 16.30 uri pa bo ponovitev Jurčič-Golieve dramatizacije v 16. slikah: »Deseti brat« v svojevrstni inscenaciji inž. Franza. Delo je zrežiral prof. Šest.

OPERA

Sobota, 7. novembra: ob 16. **Don Pasquale.** Izven. Znižane cene od 18 lir navzdol.

Nedelja, 8. novembra: ob 16. **Traviata.** Izven. Cene od 24 lir navzdol

Ponedeljek, 9. novembra: Zaprto.

G. Donizetti: »Don Pasquale«. Komična opera v treh dejanjih. Osebe: Pasquale-Betetto, Malatesta-Janko, Norina- **Mlejnikova,** Ernesto-Lipušček, notar-Jelnikar. Dirigent: A. Neffat, režija in scena: R. Primožič, zborovodja: R. Simoniti.

G. Verdi »Traviata«. Opera v treh dejanjih. Osebe: Violeta-Vidalijeva, Flora-Poličeva, Anina-Polajnarjeva, Alfred-Čuden, Germont-Janko, Gaston-B. Sancin, Douphol-Anžlovar, Obigny-Dolničar, Grenvil-Petrovčič k. g. Dirigent: D. Žebre, režija in scena: C. Debevec, zborovodja: R. Simoniti, koreograf: inž. P. Golovin.

Otroci, ki so sodelovali pri mladinski opereti »Angel z avtom«, naj se zglasijo zanesljivo v nedeljo dopoldne ob 11.30 uri v Operi.

! Inserati v „Jutru" imajo velik uspeh !

Zakaj je bil uveden normalni čas

Na predlog državnega ministra in generalnega inspektorja za vode in energije Speera je ministrski svet sklenil za tekočo zimo uvesti zopet normalni čas. Temu sklepu so sledile vse zavezniške države.

Negospodarsko preobremenjenost elektrarn

V temnih jutranjih urah zimske dobe se porabi izredno mnogo električnega toka za razsvetljavo stanovanj, obratov, trgovin, šol itd. Skupaj z železnicami na električni pogon in v industriji se zato ta čas porabi preveč toka. Čim krajši postajajo dnevi, toliko večja je potreba po električnem toku v jutranjih urah. V elektrarnah morajo za zadostitev te visoke potrebe biti zjutraj v pogonu vsi stroji in kotli, ki jih potem čez dan ne potrebujejo vseh. Da bi se tej negospodarski preobremenjenosti elektrarniških podjetij napravil konec, so bile jutranje ure z uvedbo normalnega časa zopet pomaknjene v svetlejše dnevno razdobje.

Prehod iz poletnega na normalni čas se je po vseh državah izvršil v ponedeljek 2. t. m. ob 3. zjutraj. To se pravi: ob tem času so kazalce na urah pomaknili za eno uro nazaj. Ker so storile to vse države hkrati, so bile težkoče, ki bi zaradi tega nastale na področju moderne tehnike in v železniškem prometu, popolnoma preprečene.

Kaj prav za prav razumemo pod tehničnimi pojmi poletni čas, normalni čas, srednjeevropski čas? Že v najstarejših časih so za določanje časa po soncu uporabljali navpično postavljene palice ali kamne, čijih senca odnosno smer sence je napovedovala dnevni čas. Iz teh sončnih kazal in urnih kamnov so nastale tako imenovane sončne ure. Dandanes določajo čas s precizijskimi instrumenti po zvezdarnah. Na splošno pa se še vedno ravnamo po sončnem času. Za dan označujemo čas med dvema zaporedoma si sledečima prehodoma sonca čez meridijan (sončni dan). Razlika, ki nastane pri določanju časa po soncu, doseže povprečno eno dvestotinko sekunde. Srednji sončni čas se telegrafsko oziroma brezžično s časovnimi znaki daje vsak dan iz zvezdarn za splošno kontrolo ur.

Kako se dnevi daljšajo in krajšajo

Sončni dnevi pa za nas niso enako dolgi. Dne 21. marca vzhaja sonce točno na vzhodišču in zahaja na zapadišču. Tedaj imamo noč in dan enako dolga. Njegova vzhodna točka se nato dnevno pomika bolj proti severu, dnevi postajajo daljši, to se pravi sonce se mudi dalj časa nad horizontom. Dne 21. junija doseže najvišji dnevni lok, tedaj imamo kres. Ob istem času ima južna polobla svoj najkrajši dan. Nato se sonce vrača v položaj, ki ga je imelo 21. marca in ga doseže dne 23. septembra. Dnevni lok, ki ga napravi, je vedno manjši, dnevi se krajšajo. Najkrajši je dnevni lok dne 23. decembra, ob zimskem kresu. Odtlej vzhaja sonce spet bolj proti severu in dolžina dneva znova narašča. V polarnem krogu imajo najdaljši dan 24 ur. Tedaj sonce ves dan ne zaide. Pol leta pozneje imajo v istih krajih polarno noč, ko se sonce ves dan ne prikaže na obzorju.

Vzrok neenakosti dneva je največ v tem, da se zemlja za časa prisončja hitreje premika okoli sonca kakor ob času njenega odsončja. Ker torej zemlja dela svojo eliptično pot z neenako hitrostjo, niso zaporedoma si sledeči meridijanski prehodi sonca časovno enaki. Njihova primerjava z merilnimi instrumenti, ki so grajeni za enakomeren tek, kakor n. pr. ure, je zato neposredno nemogoča. Zaradi dolžino vedno spreminjajočega sončnega dne si namesto resničnega sonca z namenom, da odstranimo težkoče, predstavljamo »srednje sonce«, ki svojo navidezno pot okoli zemlje opravlja z enakomerno hitrostjo.

Ta »srednji sončni dan« je razdeljen v 24 ur, ki ima vsaka 60 minut in vsaka minute, tedaj to pomeni: ko resnično sonce srednjega sončnega dneva. Sončni dan, ki se začenja opolnoči, so prej delili v dvakrat po 12 ur. Danes pa skoraj povsod računajo dan za 24 ur. Razliko med resničnim časom in srednjim časom imenujemo časovno izenačenje. Tako imenovani meščanski čas (srednje sonce) je pravi čas (torej sonce) + časovno izenačenje. Če rečemo, da je časovno izenačenje tri minute, tedaj to pomeni: ko resnično sonce doseže svojo najvišjo stopnjo (kulminira), mora kazati pravilno tekoča ura že 12 in tri minute.

Razdelitev zemlje na časovne cone

Za orientacijo na zemeljski površini služita, kakor znano, dva sistema krogov, meridiani (poldnevniki) in vzporedniki. Vsi kraji istega meridiana imajo ob istem času poldne. Ker je po krajevnem času šele tedaj poldne, ko sonce stoji najvišje na nebu, torej natančno na jugu, kažejo ure na različnih meridianih različne čase, in sicer za vsako stopinjo zapadne dolžine več štiri minute manj. Če je n. pr. v Berlinu ura 12, tedaj je v Chicagu 5 in 16 minut zjutraj, v Parizu 11 in 16 minut dopoldne, v Moskvi pa 13 in 37 minut popoldne. V Berlinu opoldne oddana brzojavka bi prišla v Pariz že ob 11 in 16 minut. Ker takšne stvari motijo promet, so se ljudje zedinili in sklenili v kulturnih deželah uvesti časovne cone (železniški čas), ki se ravnajo po centralno ležečem meridianu.

Za srednjo Evropo je določen skupen čas po 15 meridianu vzhodno od Greenwicha. Imenujemo ga kratko srednjeevropski čas. Po njem se ravnajo v Nemčiji, na Madžarskem, Norveškem, Švedskem, Danskem, v Švici, Italiji, na Hrvatskem in v Srbiji. Srednjeevropski čas dobimo, če svetovnemu času prištejemo eno uro. V zapadni Evropi je uveden zapadnoevropski čas, in sicer za Anglijo, Francijo, Španijo itd. Zapadnoevropski čas odgovarja tako imenovanemu svetovnemu času, to je času po meridianu v Greenwichu. Na vzhodu, v Rumuniji, Grčiji, Turčiji, Egiptu itd., velja vzhodnoevropski čas, ki ga dobimo, če svetovnemu času prištejemo dve uri. Na podoben način je vsa zemlja razdeljena v časovne cone. Časovne cone imajo ta pomen, da v vseh deželah, ki so se priključile kakšni coni, začnejo in končajo dan ob istem času.

Pri nas v vojni uvedeni poletni čas odgovarja srednjeevropskemu času plus ena ura. Zaradi gospodarskih izkušenj je bil čez zimo opuščen in uveden spet srednjeevropski čas, ki bo trajal do 29. marca prihodnjega leta. Tedaj bomo srednjeevropski čas zamenjali spet s poletnim časom in pomaknili ure za celo uro naprej.

Ali ste že odposlali naročilnico za DK?

Dr. Aljehin o šahovskem turnirju na Poljskem

Svetovni šahovski mojster dr Aljehin, ki je postal, kakor smo poročali, zmagovalec tretjega mojstrskega turnirja za prvenstvo Generalnega guvernementa, je v »Frankfurter Zeitung« podal naslednje svoje pripombe k turnirju:

Pred kratkem končani turnir Velikonemške šahovske zveze za prvenstvo Generalnega guvernementa se v vsakem pogledu lahko primerja s turnirjem, ki je bil prirejen preteklo leto. Sicer je tokrat manjkal eden lanskih sozmagovalcev P. Schmidt, zato pa so privlačevali Sämisch, šahovski filozof Brinckmann, specialist v otvoritvah R. Keller in virtuoz v dopisnih turnirjih Kunerth. Vsak izmed teh mojstrov je k turnirju prispeval na svoj način, pri čemer se je Sämisch kakor vedno izkazal z globokimi kombinacijami, medtem ko so drugi izstopali zaradi taktičnih prednosti, tako na primer Brinckmann v svoji igri proti Jungeu, Keller v partiji proti Zollnerju in Kunerth v borbi z Bogoljubovom. Še razveseljivši kakor navedeni uspehi, je uspeh Klausa Jungea, ki je odnesel drugo nagrado v turnirju. Predvsem so njegova izvrstna partija proti Zollnerju, ki je prejel drugo nagrado za lepo igro, in klasične zmage v končnicah proti Kieningerju in dr. Weilu dale dokaz, da neuspeha na evropskem turnirju v Monakovem ni pripisovati njegovi nesposobnosti, marveč drugim zunanjim okolnostim. Če njegovo igro opazujemo pobliže, pridemo do prepričanja, da se mu v končnicah že zdaj ni treba bati nobenega nasprotnika. Manjka mu samo še poglobitve v posameznih otvoritvah. Pri svoji pridnosti in veliki nadarjenosti bo gotovo v kratkem premagal tudi to.

Kar se drugih udeležencev tiče, je Kieningerju in Zollnerju, ki sta oba vojaka, vidno manjkalo rednega treninga. Pri dr. Weilu pogrešam napadalnega duha, ki je najbrž posledica tako imenovane dunajske šole. Dokazal pa je tudi on, da ga ni prav lahko premagati. Tretji nagrajenec Bogoljubov je pripravil sebi in tudi številnim prijateljem v Generalnem guvernementu ob svojem startu neprijetno presenečenje. V primeri z njegovim uspehom v Monakovem je njegova igra kazala utrujenega prenapetega igralca, tako da bi boljši uspeh v turnirju komaj zaslužil. Samo proti Sämischu in proti meni sta se mu posrečili dobri pozicijski zmagi. Da sem moral po tridnevnem potovanju z zapada na vzhod takoj nastopiti v turnirju, ne da bi imel nekaj časa za koncentracijo, Bogoljubovega uspeha ne zmanjšuje. Zahvaliti se mora zanj globoko zasnovani otvoritvi in njegovi smotrni tehniki.

Če ne upoštevam nesrečnega začetka in naslednji dan slabo igrane partije proti Zollnerju, je bil moj uspeh na isti stopnji kakor v Monakovem. Partiji z Jungeom in dr. Weilom sta bili nagrajeni s prvim darilom za lepo igro. Turnir je zahteval od mene večjih naporov kakor oni v Monakovem. Lahko mi verjamete, je zaključil dr. Aljehin, da sem vesel, da bom po treh zaporednih zmagah v napornih turnirjih (Salzburg, Monakovo in Generalni guvernement) lahko najmanj pol leta ostal odmaknjen od turnirskega življenja.

Radovan Matjašič,

izreden strokovnjak v socialnem zavarovanju

Poročali smo o prezgodnji smrti bivšega generalnega direktorja Osrednjega urada za zavarovanje delavcev g. Radovana Matjašiča ter na kratko orisali njegovo življenje in delo. Po naknadnih podatkih, ki smo jih prejeli iz kroga njegovih sodelavcev v socialnem zavarovanju, izpopolnjujemo v naslednjem svoj oris o Matjašiču kot izrednem socialnozavarovalnem in matematičnem strokovnjaku.

Radovan Matjašič je bil redek strokovnjak v vseh panogah privatnega in javnega zavarovalnega prava; mednarodno je bil upoštevan in priznan zlasti kot zavarovalni tehnik-aktuar. Njegovo obširno udejstvovanje in delovanje v vseh strokah zavarovanja je tolikšno, da ga na omejenem prostoru ni mogoče niti približno opisati in oceniti. Zato naj na tem mestu samo bežno poudarimo neminljive in neprecenljive zasluge, ki si jih je pridobil na področju socialnega zavarovanja.

Socialnemu zavarovanju bivše Jugoslavije je Radovan Matjašič kumoval ob rojstvu in nato deloval zanj vse do svoje smrti. Zakon o zavarovanju delavcev iz leta 1922 nosi v svojih glavnih temeljih in načelih v največji meri njegov pečat. Sodeloval je kot strokovnjak pri vseh mednarodnih pogodbah o socialnem zavarovanju, katere je sklepala bivša Jugoslavija, med drugimi pri nettunski konvenciji z Italijo z dne 20. VII. 1925, pri berlinski pogodbi z Nemčijo z dne 15. XII. 1928, pri dunajski pogodbi z bivšo Avstrijo z dne 21. VII. 1931 itd. Njegovo strokovno uveljavljanje pri pogajanjih za te in druge socialne konvencije in na raznih mednarodnih anketah mu je prineslo mednaroden sloves.

Za časa svojega skoraj dvajsetletnega službovanja pri Osrednjem uradu za zavarovanje delavcev, ki je imel svoj sedež v Zagrebu in katerega generalni direktor je nazadnje bil, je pokojni Matjašič bistveno sodeloval pri vseh važnejših ukrepih uredbah, zakonih itd., ki so bili izdani na področju socialnega zavarovanja. Razen svojega rednega službovanja pri Osrednjem uradu pa je v tem času neštetokrat potoval v svojstvu zavarovalnega in finančnega strokovnjaka po vseh državah Evrope. Leta 1925. je bil pol leta v Washingtonu zaradi konverzije srbskega 60milijonskega dolarskega predvojnega posojila. Splošno so mu takrat priznavali, da je bila predvsem zasluga njegove izredne strokovne sposobnosti, da so se pogajanja, ki so se večkrat prekinila in skoraj že razbila, končno le uspešno zaključila.

S temi vrsticami smo se samo na kratko pomudili ob smrti velikega slovenskega strokovnjaka, ki se je z vsemi svojimi izrednimi sposobnostmi in redko nadarjenostjo posvetil delu za javni blagor in nesebično žrtvoval zlasti za malega človeka, kateremu predvsem so namenjene socialnozavarovalne ustanove. Sadov njegovega življenjskega dela in udejstvovanja so bili tolikšni, da mu bodo vsi ki so se kakor koli zanimali za socialno zavarovanje ali bili deležni njegovih dobrot, ohranili trajen hvaležen spomin.

*

Radovan Matjašič je dočakal starost 57 let. Smrt ga je ugrabila, ko je bil še v posesti vseh svojih moči, zato je njegova izguba tembolj občutna. Za seboj je zapustil vdovo go. Olgo, s katero se je bil poročil na Dunaju l. 1918. Bila je hčerka kasnejšega avstrijskega ministra dr. Müllerja. Hčerka edinka, tudi Olga, je študentka agronomije v Zagrebu, kjer živi Matjašičeva rodbina že od l. 1923.

Topovi ruskega izdelka, ki so jih zaplenile italijanske čete med zadnjimi operacijami na vzhodni fronti

Z Gorenjskega

Na vzhodni fronti so padli naslednji koroški rojaki: 22 letni planinski desetnik Martin Scheiber, 25 letni desetnik Ervin Stahlberg in 28 letni višji narednik Karel Bornkessel, ki je bil odlikovan z železnim križcem in drugimi odlikovanji.

Odlikovanje boroveljske jeklarne. Te dni je bilo sklicano slavnostno zborovanje vseh nameščencev in delavcev jeklarne v Borovljah. Nadomestni gauleiter Thimel je po svečanem nagovoru izročil podjetju srebrno značko v priznanje posebnih uspehov.

Nova knjiga o koroški deželi. Pri založbi Leykam v Gradcu je izšla mladinska knjiga o Koroškem, ki jo je napisal Jožef Friderik Perkonig. Tu je zbirka pesmi, pripovedk in pravljic. Uvrščene so Anastazija Grüna kranjske narodne pesmi, odlomki iz Baumbachovega »Zlatoroga« in razno drugo pestro gradivo. Perkonig sam pripoveduje o obisku pri Nemcih na Gorenjskem.

Poroka. V Kamniku sta se poročila Helmut Ruschnigg, okrožni štabni uradni vodja stranke, in Hildegarda Wornigova.

V Dravogradu je priredilo kulturno združenje svojo prvo predstavo. Uprizorili so Nestrojevo burko »Dekle iz predmestja«.

Nevarno trčenje se je primerilo v nedeljo opoldne v Celovcu. Tramvaj je trčil v neki priklopni voz tovornega avtomobila. Prednji del tramvaja je bil docela vtisnjen. 15letni Valter Ambrož, frizerjev sin, ter 18letna mo1istka Ana Tofova, ki sta stala v prednjem delu tramvaja, sta bila hudo poškodovana.

Prve nogavice

Približno 700 let je prešlo, odkar so se pojavile prve nogavice. Izročilo pravi, da je bila Španija njih domovina. Tam si je neka bistra glava izmislila pletene nogavice. Ljudje so jih sprejeli kot pravo čudo. Prej so si noge ovijali z dolgimi traki blaga ali pa z nekakšnimi gamašami, ko so se pa pojavile prve prave nogavice, so postale znak posebne odličnosti. Najvišje glave v deželi so bile ponosne na to, da so jim pripadajoče noge stopale v nogavicah naokrog. Iz Španije je novi izum prodrl v tujino. O Henriku VIII. vemo, da si je nogavice naročal iz Španije, a ko je pod Jakobom I., torej v 14. stoletju, neki William Lea izumil poseben stroj za pletenje nogavic, s svojim izumom ni mogel prodreti. Čas za takšne stvari še ni bil dozorel. Tako so ljudje še nadalje nosili na roko pletene nogavice ki so bile pa tako drage, da so si jih lahko privoščili le najbogatejši med njimi. To je veljalo zlasti za svilene nogavice, in bili so celo kraji, ki si takšnih nogavic niso mogli kupovati. Ohranilo se nam je na primer pismo omenjenega Jakoba I., v katerem prosi nekega grofa, naj mu vsaj za en dan posodi svoje svilene nogavice, ker bo sprejel španskega veleposlanika, pa bi se pred njim rad postavil v vsem svojem dostojanstvu ...

Misli

Klobuk domišljavca je mnogokrat prazni ponvi podoben.

Moški se čutijo najbolj tovariši, kadar se je tramvaj ustavil na postajališču. A tudi takrat se domala stepo, da bi prvi izstopili.

V svetu ničemurnosti je najbolj cenjen vonj kadila.

Gobe zrastejo po dežju, zato je povsem razumljivo, da imajo obliko dežnika.

Kdor je bolan, zna ceniti zdravje.

Zadovoljnost in veselost je nebo, pod katerim vse uspeva.

KULTURNI PREGLED

Sezona simfoničnih koncertov

Iz razgovora z dirigentom Dragom M. Šijancem

— Slišal sem, da se nam obeta letos cel ciklus simfoničnih koncertov. Za Ljubljano je to redek in razveseljiv dogodek. Kako ste prišli na to idejo?

Dirigent D. M. Šijanec, ki mu je bilo stavljeno to vprašanje, se je nasmehnil. Začel se je otresati »interviewa«. Modroval je o tej vrsti nadlege in se branil s pikrim humorjem in ironijo.

D. M. Šijanec je naposled popustil. In začel je pripovedovati tole:

— Tisto leto, ko sem prišel iz Pariza v Ljubljano, sem začel pripravljati ciklus slogovnih koncertov. Dirigiral sem pod okriljem radiofonske postaje koncert predklasične, klasične in romantične glasbe. Kritika je bila prav ugodna; zlasti skladatelj Emil Adamič in gledališki estet V. Ukmar, sedanji ravnatelj Opere, sta se toplo zavzela za te koncerte. Finančna bilanca pa je bila preveč pasivna, zato so prireditelji ta ciklus zaključili s koncertom — romantične glasbe.

Pred poldrugim letom nas je pripeljalo k podrobni zamisli: Bilo nas je okrog petdeset brezposelnih godbenikov. Agilni predsednik Zveze godbenikov Filip Bernard nas je vse zedinil v Orkestru brezposelnih z namenom, da bi prirejali redne ljudske simfonične koncerte. Na srečo je Opera nadaljevala svoje delo in tudi radijski orkester se je sestavil pod okriljem družbe EIAR, črpajoč svoje člane iz Orkestra brezposelnih. Po letu dni intenzivnega orkestralnega študija smo že bili tako daleč, da smo zmogli tedensko po en simfonični koncert za mikrofon. Kako tudi ne, saj smo združili v novem orkestru vse naše najboljše goslače (naj navedem predvsem imena, kakor so doc. K. Rupel, doc. L. Pfeifer, g. Albert Dermelj, ga. Francka Rojec-Ornikova, pa viola s prof. K. Jerajem in violončelo s prof. Č. Šedlbauerjem na vodilnem mestu). V naši oddajni dvorani se je vselej zbrala družbica ljubiteljev simfonične glasbe, mi pa smo si rekli: Zakaj bi ne dajali takih koncertov javno in sicer redno kakor doslej?«

Za to vzpodbudo se je zavzel s posebno vnemo prof. F. Capponi-Ušak (I. rog), ki se mu je kmalu posrečilo pritegniti tudi člane opernega orkestra. Izmed opernih godbenikov sta vneto sodelovala prof. August Ivančič in g. Ivan Bajda, tako da smo kmalu imeli na razpolago 52 izbranih godbenikov. Številčno je ta orkester nekoliko šibkejši od ljubljanskih orkestrov pred dvajsetimi leti; če pa upoštevamo, da je bilo nekoč vključeno v tisto večje število godbenikov vse, kar v muziki »leze ino gre«, malone vsakdo, kdor je le razločeval kontrabas od omare, nam ni treba žalovati zaradi te številčne omejitve, zlasti ko imamo danes na drugi strani take goslače, da eden zaleže za tri. Za olajšanje študijskega časa nam je g. ravnatelj Ukmar uvidevno — kakor vedno — dovolil po eno skušenj prosto dopoldne v tednu. Koncertno-organizatorično skrb je prevzel za Glasbeno Matico ravnatelj Karel Mahkota, naš največji praktik na tem področju. Uredništva vseh naših štirih dnevnikov so nas podprla tako, da so zastonj odprla svoje stolpce opozorilom na naše koncerte. Med solisti, ki so že pristali za sodelovanje pri teh simfoničnih koncertih, je na prvem mestu mojster Anton Trost, dalje pianista doc. M. Lipovšek in prof. Zarnikova, goslači doc. K. Rupel,

Dirigent D. M. Šijanec

doc. L. Pfeifer, g. A. Dermelj, ga. F. Rojec-Ornikova, g. K. Burger in čelist prof. Č. Šedlbauer.

— Koliko koncertov pa imate v načrtu, g. dirigent?

— Skušali bomo dati, če le mogoče po dva koncerta mesečno. Na njih bi nudili vse izbrane velike simfonike od Beethovna in Mozarta preko Cherubinija, Čajkovskega, Verdija, Catalanija, Smetane, Dvořáka, Griega tja do Respighija in naših domačih simfonikov. Posebna zanimivost bo dirigentski nastop K. Rupla.

— Vsa javnost bo nedvomno simpatično sprejela Vaše kulturno delo in pokazala hvaležnost z rednim obiskom, saj so simfonični koncerti zadnja leta priljubljeni in so bili pod Vašim vodstvom vselej razprodani.

— Skrivnost teh uspehov je edinole v tesni povezanosti z orkestrom in v instrumentalnem občutenju orkestra. Tako pojmovanje sem si pridobil le z lastnim delom v samem orkestru, saj dobro poznam vso njegovo anatomijo in notranjo izgradnjo. Še do zadnjega sem igral violo na koncertih Filharmonije, v kolikor jih nisem sam dirigiral. Kdor sedi »v črevesih orkestra«, da se izrazim v našem godbeniškem žargonu, ga bolje spozna, kakor pa kapelnik, ki študira orkestralno partituro pri klavirju. Dirigentu-pianistu ni nikdar dana popolna afiniteta do tega nežnega organizma. Znano je, da so bili veliki dirigenti, kakor na pr. Toscanini, V. Talich in drugi, sami instrumentalisti: ta čelist, oni violinist itd.

— Če Vas prav razumem, bi dejal: Orkester Vas razume, ker Vi razumete orkester!

— Točno. To medsebojno razumevanje lahko presodim, ko stopim pred kakšen tuj orkester, ki me ni nikdar videl in ki niti ne razume mojega jezika. Tako sem na pr. letos v maju dirigiral enega najboljših simfoničnih orkestrov, simfonični orkester »A« torinske radijske postaje. Iz razmeroma težkega programa (Smetana, Čajkovskij, Škerjanc s solistom A. Trostom) sem izbral za začetek najtežjo točko: Čajkovskega Patetično simfonijo. Ta krasni orkester, razvajen od rok velikih mojstrov, me je razumel brž pri prvem taktu, mi sledil skozi ves zapleteni Allegro in reagiral na najnežnejši srčni nihaj! Saj pa sem bil povsod navzoč z očmi, poiskal sem med igranjem v masi orkestra slehernega posameznika, ga vzpodbudil ali podredil vodilni ideji. Čutil sem z orkestrom, orkester pa z menoj; razumeli smo se tudi brez posredovalne besede. Po prvih dvajsetih minutah skušnje sem doživel to, česar še nikoli prej: godbeniki, sami »signori professori dell'orchestra«, so mi z aplavzom izrazili svoje odobravanje. In na koncertu so igrali Čajkovskega tako, kakor sem ga jaz občutil, z mano so vihrali, z mano vriskali in z mano se jokali. Da, jokali prav do solz...

O tem torinskem koncertu mi je dirigent D. M. Šijanec pokazal pismo, ki ga je pisal opernemu dirigentu g. Neffatu mesec dni pozneje njegov prijatelj Gianfranco Trampus, ki je sodeloval na koncertu pri prvem pultu viole.

»... ancóra si parla del binomio Šijanec-Trost«, čitamo v pismu. »Hanno fatto tra tutti e due uno dei più belli concerti della stagione, compresa quella invernale... Insomma, è stata una manifestazione in cui è stata tenuta alto, come raramente succede, la bandiera dell'arte. Šijanec ha certamente una magnifica carriera davanti a sé con le sue doti...«

Od teh resnih zadev sva z našim temperamentnim dirigentom zavila drugam — k njegovim posebnim doživljajem v zdaj že dolgi dirigentski karieri, čeprav je še mlad.

— Povedal Vam bom enega najveselejših doživljajev. Pripetil se mi je v Ljubljani. Pred leti sem se vračal s koncertnega potovanja. Izstopim na glavnem kolodvoru. Imel sem dokaj lahek kovčeg, vendar sem se moral podvreči užitninski preiskavi. »Kaj imate v kovčegu?« Ponosno odvrnem. »Frak in dva lovorjeva venca.« »Bo treba plačati užitnino!« »Kaj, užitnino za venca?« »Dragi gospod,« je rekel dobrodušni preglednik, »lovor je lovor, klobasa je klobasa.« Pred tako zdravo modrostjo sem se moral vkloniti. »Koliko pa ga je prav za prav?« »No, stehtal ga zares nisem. Poglejte sami.« Odprem kovčeg in ob veliki veselosti drugih čakajočih, ki so vedeli, za kaj gre, potegnem na dan oba venca; vsak je imel trak z zlatim napisom. Ko mož to vidi, se mu obraz zresni in se takole opraviči: »Oprostite, gospod, nisem vedel, da greste na pogreb!« Taka je torej naša slava! No, da bo zgodba zaključena, naj še povem, kaj se je bilo zgodilo z enim izmed teh vencev. Leto dni kasneje je priredila Ljubljanska filharmonija na Vrhniki Cankarjevo proslavo z dvema simfoničnima koncertoma. Govoriti bi imel pesnik Oton Župančič, a je zaradi smrtnega primera v rodbini ostal doma; namesto njega je prišel prof. Koblar. Vse je šlo v redu, toda filharmonija bi bila morala položiti pred spomenik venec in ker je tedaj šlo za vsak dinar, so bili možje v zadregi. Tedaj

Kadar prodajaš, preglej »Jutrove« oglase!

Kronika

* **Študij čeških abiturijentov v Nemčiji.** Nemški listi poročajo iz Prage: Že od jeseni 1939 dalje je bilo nekaterim bivšim slušateljem čeških visokih šol omogočeno nadaljevati študije na nemških univerzah. Tudi abiturienti višjih čeških učnih zavodov so lahko zadnja leta študirali na nemških visokih šolah medicino in razne tehnične stroke. Letos je dotok čeških študentov na nemške visoke šole razširjen. Odslej lahko tam študirajo medicino, živinozdravništvo, tehniko, gozdarstvo in gospodarstvo, montanistiko, prirodne znanosti, zavarovalno matematiko, narodno gospodarstvo, upodabljajočo umetnost in glasbo. Socialno skrbstvo je prevzela nemška visokošolska organizacija, tako da pomanjkanje sredstev ne more biti ovira za nadaljevanje študija. Prošnje lahko vložijo slušatelji bivših čeških visokih šol, ki dokažejo zadovoljiv študijski napredek, ter abiturienti, ki so po prvem januarju 1940 opravili maturo vsaj z zadostnim uspehom.

* **Sub auspiciis na Madžarskem.** V pokojni Avstriji so bile sloveče promocije tistih doktorskih kandidatov, ki so dovršili gimnazijo in univerzo vseskoz z odliko. Taki odličniki so bili promovirani pod cesarjevim pokroviteljstvom in so prejeli zlat prstan kot vladarjevo odlikovanje. Tudi Slovenci smo imeli nekaj takih odlikovancev. Na Madžarskem so obnovili tradicijo takih svečanih promocij, samo da so glede na vladajočo osebo izpremenili naslov: sub auspiciis gubernatoris. V Debrecinu je bil te dni svečano promoviran za doktorja vsega zdravstva kandidat Lukdig Vaczi. Upravitelja je zastopal posebni odposlanec iz prosvetnega ministrstva, ki je v svečanem nagovoru naglašal: V labirintu današnjega življenja so trije činitelji, ki jih mora človek upoštevati, vera, pravica in znanost. Usoda madžarske bodočnosti zavisi od tega, kakšni bodo bodoči voditelji naroda.

* **Omejitev števila medicincev na Francoskem** Po novem zakonu bo lahko francoska vlada omejila število študentov medicine na francoskih univerzah. Zakon pa bo uveljavljen šele s šolskim letom 1944/45. Za prehodno dobo velja določba, da število medicincev ne sme biti višje kakor v šolskem letu 1937/38. V Parizu, kjer je 770 medicincev, se število najbrž ne bo dosti izpremenilo. Na drugih francoskih univerzah je pa od francoskega poraza dalje dotok na medicinske fekultete tako močan, da so bili potrebni novi ukrepi.

* **Če Nemčija en dan ne kuri,** pravijo listi, prihrani nič manj kakor 250.000 ton premoga. To je samo prihranek na kurivu za kuhinje in peči. S tem premogom bi napolnili 13.000 tovornih vagonov, ki bi sestavili tovorni vlak od Celja do Gradca. V gorskih krajih je treba precejšnjo dobo v letu kuriti, v nižjih legah pa samo pozimi. Nadalje je ugotovljeno, da je treba v enako grajenih hišah v vzhodni Nemčiji bolj kuriti kakor v zapadni Nemčiji, ker pač zavisi kurjava od vremenskih prilik. Listi priporočajo, da ljudje štedijo s kurivom zlasti v sedanjih toplih jesenskih dneh, ker je pač dneven prihranek 250.000 ton premoga važen prispevek k vojni obrambi.

* **Ljudske knjižnice v Bolgariji.** V bolgarskih listih so te dni objavili statistiko o delu za ljudsko prosveto. Statistika je prav zadovoljiva, saj pričuje, da imajo v Bolgariji 3000 narodnih čitalnic, ki premorejo skupno 2,613.056 knjig. Knjižnice so nabrale v preteklem letu 7562 milijonov levov, kar je pač res častен dohodek, ki vzdržuje knjižnice in omogoča redno nabavo novih knjig.

* **Naknadno vpisovanje v trgovsko učilišče »Christofov učni zavod« v Ljubljani, Domobranska 15, za Enoletni trgovski tečaj s pravico javnosti** se vrši do 10. novembra. Redni dijaki(-inje) uživajo sličnе pravice kot na drž. šolah. Šolnina zmerna. Manj premožnim se dovoljuje popust na šolnini. Podrobne informacije in prospekti so na razpolago v pisarni ravnateljstva.

* **Učite se strojepisja! Novi eno-, dvo- in trimesečni tečaji — dnevni in večerni — pričnо 9. novembra.** Najuspešnejša desetprstna učna metoda. Učinna zmerna. Specialna strojepisna šola! Največja moderna strojepisnica. — Oddelek tudi za dijake(-inje). — Posebni tečaji za stenografijo, knjigovodstvo, italijanščino (izbira predmetov po želji). Vsi tečaji so odobreni od pristojne šolske oblasti. — Novi prospekti s slikami na razpolago: **Trgovsko učilišče »Christofov učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.**

IZ LJUBLJANE

u— **Gosp. Danijel Zupanc ima dvojni jubilej.** Ta teden je praznoval zlatar Danijel Zupanc iz Wolfove ulice, naš stari, zvesti naročnik, dvojni življenjski jubilej: 70-letnico življenja in 50letnico samostojne obrti. Dvojni jubilej je šel mimo javnosti neopaženo, kakor je sploh njegovo življenje skromno in tiho, posebno zadnje čase, ker ga muči bolezen. Svoječasno pa je bil naš simpatični Danijel živahno razgiban in povsod prijeten družabnik. Še pred petimi leti je ob nedeljah prevozil na kolesu do 200 km. Kakor pove že njegovo krstno ime, je jubilant rojen Celjan, kjer ima mestna opatijska cerkev za patrona preroka Danijela. Njegov oče, po poklicu sicer steklar, je imel na Polulah ob Savinji priljubljeno gostilno, kamor so posebno radi zahajali slovenski dijaki in splavarji. Hiša je ostala neizpremenjena in je v njej še vedno gostilna, toda nad hišo je zrasla cela kolonija modernih vil. S svojo življenjsko tovarišico je g. Zupanc skrbno vzgojil tri hčerke, ki so vse omožene in sina, ki je bil upravni uradnik na Spodnjem Štajerskem. Pred 20. leti sta se zakonca odločila, da si s prihranki postavita ob Cesti na Rožnik lastni dom. Stavba pa je bila šele dobro od tal, ko jima je bila pri belem dnevu zlatarska trgovina v Wolfovi ulici popolnoma izropana. Morala sta se zadolžiti, da je zrasla prva lična vila od Večne poti do Čada. Kakor povedano, muči jubilanta že nad pol leta naduha, da ga mora v trgovini in delavnici nadomeščati marljiva in skrbna gospa soproga. Jubilantu iskreno čestitamo ter mu želimo popolno okrevanje in še vrsto zadovoljnih let!

u— **Poroka.** Danes popoldne ob 3. se poročita v farni cerkvi v Sp. Šiški gosp. Marjan Kremžar in gdč. Božena Burnikova, oba iz Šiške. Obilo sreče!

u— **Vedno topleje.** Južno vreme traja dalje in se ozračje še dan za dnem ogreva. Medtem ko smo pred nekaj dnevi imeli jutranji hlad 5° C, je živo srebro v četrtek zjutraj doseglo 11.9° C, čez dan pa se je ozračje ogrelo na 17° C. Proti večeru je začelo spet deževati, kljub temu pa je noč bila še nadalje južna, mlačna. Davi je toplomer beležil celo 13° C. Jug je čez dan spet ogreva ozračje in otresal listje z drevesa. V presledkih pa je rosilo, dopoldne pa je spet posijalo sonce.

u— **Nakazila za petrolej za razsvetljavo** bo mestni preskrbovalni urad začel deliti današnjo soboto 7. t. m. ob 15. uri v I. nadstropju Mahrove hiše na Krekovem trgu št. 10. Posebno opozarjamo, da bo urad delil ta nakazila samo ob popoldanskih uradnih urah in samo onim strankam, ki nimajo električne razsvetljave. Stranke naj prinesejo s seboj nabavno knjižico za meso in pa potrdilo hišnega gospodarja. Iz tega potrdila mora biti razvidno število družinskih članov stranke, ki prosi za petrolej, prav tako pa tudi, da ta stranka v svojem stanovanju nima električne razsvetljave. Opominjamo pa, da bo urad v potrdilih navedene podatke preizkusil, ker morajo biti resnični.

u— **Nedeljsko zdravniško dežurno službo** bo opravljal od sobote od 20. ure do ponedeljka do 8. ure zjutraj mestni višji zdravnik dr. Ahčin Marjan, Koritkova ul. št. 18.

u— **Za stare onemogle Ljubljančane** v mestnem zavetišču je g. viš. dež. sod. svetnik v p. **dr. Adolf Kaiser** podaril 1000 lir v spomin svoje pokojne soproge gospe Tekle. Mestno županstvo izreka dobrotniku najtoplejšo zahvalo tudi v imenu podpiranih. Počastite rajne z dobrimi deli!

u— **Poljanski nasip je zaprt** za ves vozni promet od stare cukrarne do Živinozdravske ulice zaradi del na cesti, ki bodo najbrž trajala 6 dni.

u— **Za dijake(-inje) trgovske akademije in trgovske in obrtne šole** smo osnovali korepetitorij, kjer jim bomo vsak dan dve uri razlagali učno snov, popravljali in sestavljali naloge, jih izpraševali itd. Učimo vse predmete. Prijavljanje dnevno od 8. do 12. in od 14 do 16. **Korepetitorij, Mestni trg 17-I.**

Mša zadušnica za pokojnim inž. Igo Pehanijem bo v torek 10. t. m. ob pol 8. zjutraj v cerkvi Marijinega Oznanjenja. Neljubo pomoto, ki se je vrinila v včerajšnje naše obvestilo, s tem popravljamo.

u— **Glasbena akademija.** Letos se je vpisalo na Glasbeno akademijo 205 gojencev, in sicer 35 na Glasbeno akademijo, 170 na Srednjo glasbeno šolo. Ker je dosedanjemu rektorju rednemu profesorju Antonu Trostu potekla dvoletna rektorska doba, je izvolil profesorski svet rednega profesorja Julija Betetta, ki je bil že potrjen od Visokega komisariata in prevzel rektorske posle. V začetku decembra bo priredila Glasbena akademija svoj prvi javni nastop.

—u **Po daljšem presledku** bo izvajal naš simfonični orkester, ki ga sestavljajo člani radijskega in opernega orkestra, zopet Schubertovo Nedovršeno sinfonijo v h-molu. Sinfonija v h-molu je dobila ime »nedovršena« zato, ker je slavni mojster najlepših in najbolj občutenih melodij dovršil samo dva stavka tega dela, ki ga je začel slavni mojster pisati skoro točno pred 120 leti, to je dne 30. oktobra 1822. leta. Schubertovo ime je vsaj nekoliko povezano z Ljubljano, kjer se je mladi glasbenik potegoval leta 1816. za ravnateljsko mesto pri ljubljanski Filharmonični družbi. Malo je tako čustvenih skladb, kakor je Schubertova h-mol — Nedovršena sinfonija, zato je pri koncertnem občinstvu pa tudi v izvajajočih orkestrih in dirigentih, izredno priljubljena in stalno na koncertnih sporedih. Letošnjo izvedbo tega dela bo dirigiral dirigent Drago Mario Šijanec, eden najbolj verziranih pa tudi najbolj rutiniranih naših dirigentov. Poleg Schuberta bomo slišali še drugo glavno delo ponedeljkovega koncertnega večera, Čajkovskega Koncert za violino in orkester s solistom Albertom Dermeljem. Uvodni poudarek sinfoničnemu koncertu bo dal Smetana s svojo Libušo, konec koncertnega sporeda pa je prepuščen ženijalnemu Verdiju, ki je še vedno in vselej užgal s svojimi nedosežnimi melodijami. Opozarjamo na koncert, ki bo prvi sinfonični koncert letošnje sezone, in sicer v ponedeljek, dne 9. t. m. ob 18. uri v unionski dvorani. Vstopnice v Knjigarni Glasbene Matice.

u— **Abonente Državnega gledališča** vljudno naproša uprava, naj blagovolijo poravnati tretji obrok abonmaja do 14. t. m.

u— **Jutrišnjo nedeljo ob 11.** bo odprta v Jakopičevem paviljonu umetniška razstava četvorice naših umetnikov: Putriha, Omerse, Kregarja in Zdenka Kalina. Razstavljena bodo samo nova dela. Vabil niso razposlali, vabljeni ste vsi ljubitelji naše mlade moderne umetnosti.

u— **Da ne bo pomote ali nesporazumljenja.** Prvi letošnji sinfonični koncert, ki je določen za ponedeljek, dne 9. t. m. ob 18. uri v veliki unionski dvorani, se definitivno vrši in ni odpovedan. Vstopnice se dobijo v Knjigarni Glasbene Matice.

u— **Sestanek osebja svobodnih poklicev,** ki ga sklicuje trgovinski oddelek Pokrajinske delavske zveze, bo **v nedeljo, 8. t. m. ob 10. uri** dopoldne v prostorih trgovinskega oddelka P. D. Z., Miklošičeva c. 22, I. nadstropje, palača Delavske zbornice (prostori nad knjižnico). Vabimo vse pomožno osebje zaposleno pri zdravnikih, zobozdravnikih, veterinarjih, advokatih, notarjih in ostalih svobodnih poklicih da se sestanka zanesljivo udeleži. Plačilni in službeni pogoji tega pomožnega osebja so skrajno slabi in neurejeni. Vršil se bo razgovor, kako izboljšati sedanji položaj. Prosimo vse zainteresirane, da pripeljejo na sestanek tudi svoje stanovske tovariše in tovarišice.

u— **Pokrajinski sindikat delojemalcev** oblačilne stroke vabi vse krojaške in čevljarske pomočnike ter vse šiviljske in modistovske pomočnice, da se udeleže strokovno-organizacijskega sestanka, ki se bo vršil v nedeljo, dne 8. novembra 1942 ob pol 10. uri v veliki dvorani Pokrajinske delavske zveze. Obravnavalo se bo izvajanje kolektivnih pogodb. Za člane sindikata udeležba obvezna! — Predsedstvo sindikata.

Oglasi v »Jutru« imajo vedno uspeh!

u— **Klepарski pomočniki instalaterji in električarji** imajo redni mesečni sestanek v nedeljo dne 8. novembra 1942 ob 10. uri dopoldne v tajništvu industrijskega oddelka Pokrajinske delavske zveze, I. nadstropje soba 2. — Vsi našteti delojemalci vabljeni! — Predsednik sindikata delojemalcev vodovodov, plinarn in elektrarn.

u— **V ponedeljek 9. novembra** se začno novi popoldanski (od 2—3) in večern (6—7) tečaji za italijanski jezik, in sicer za začetnike, za nadaljevalce, ki so že obiskovali tečaj ali so se učili sami, in spretne, ki si bodo z razgovarjanjem, skupnim branjem in ponavljanjem pridobili potrebno prožnost za italijanski govor. Prijavljanje dnevno od 8 do 12 in od 14 do 16. **Korepetitorij, Mestni trg 17-I.**

u— **Dimnikarski pomočniki** so vabljeni, da se zanesljivo udeleže članskega sestanka, ki se bo vršil v nedeljo, dne 8. novembra 1942 ob 10. uri dopoldne v tajništvu industrijskega oddelka Pokrajinske delavske zveze I. nadstropje, soba 5. Za vse člane udeležba obvezna! — Predsedstvo Skupine dimnikarjev PDZ.

u— **Gimnazije, ljudske in meščanske šole.** Kdor hoče biti zmeraj pripravljen za šolo, naj se vpiše v Korepetitorij, kjer mu bomo nudili dve uri dnevno razlago, sestavo nalog itd. Pripravljamo tudi za privatne in razredne izpite. Kdor ne obiskuje šol ali neredno, dobi popoln pouk po učnem načrtu. Prijavljanje dnevno od 8 do 12 in 14—16, **Korepetitorij, Mestni trg štev. 17/I.**

u— **Oddelek industrijskih delojemalcev PDZ** vabi vse delavce in delavke industrijskih kategorij ki so se vpisali v sindikate, da čim preje dvignejo članske izkaznice. Za člansko izkaznico je plačati Lir 1.—. Člani lahko dvignejo izkaznice v tajništvu oddelka med uradnimi urami, ki so vsak delavnik od 8.—12. in 3.—6. ure. — Industrijski oddelek PDZ.

u— **Jezikovni tečaji — italijanski, nemški, francoski itd. — v središču mesta pri Trgovskem učnem zavodu, Kongresni trg 2** — pričnо v prihodnjih dneh. Pouk dopoldne, popoldne ali zvečer (po želji) v začetnem, nadaljevalnem ali konverzacijskem oddelku. Najuspešnejša učna metoda. **Tečaji so uradno dovoljeni.** Vpisovanje ter informacije dnevno do 19. ure.

u— **Gospodinjski koledar za leto 1943-XXI-XXII** lahko naročite v Knjigarni Tiskovne zadruge v Ljubljani, Šelenburgova ulica 3.

u— **Višji trgovski tečaj za ekonomsko-komercialno izobrazbo. Vpisovanje se vrši še do 10. novembra.** Pogoji za sprejem: Višja šolska predizobrazba. Šolnina zmerna, manj premožni uživajo popust. — Izrednim slušateljem(-icam) je dovoljen tudi obisk posameznih predmetov po želji. Podrobne informacije in prospekti na razpolago pri ravnateljstvu: **Trgovsko učilišče Christofov učni zavod v Ljubljani, Domobranska 15.**

u— **Nesreče.** Pri podiranju drevja v gozdu se je ponesrečil 25 letni sin posestnika Josip Petrič iz Sodražice. Nanj se je zvrnila bukev in mu zlomila desno nogo. — V palec levice se je vsekala 30 letna služkinja Genovefa Šivančeva iz Ljubljane. Z drevesa je padel 12 letni posetnikov sin Anton Goršič; zvil si je obe roki v zapestju. Ista nesreča se je primerila devetletnemu sinu mehanika Vladu Medveščku iz Ljubljane, le s to razliko, da si je fant zlomil desnico. Na glavi se je poškodoval pri delu 25 letni delavec Matej Makovec iz Ljubljane. 28 letna delavka Marija Irtova pa se je pri kuhanju poparila desnico. Ponesrečencem so nudili zdravniško pomoč v ljubljanski splošni bolnišnici.

Iz Hrvatske

Odlikovanje italijanskega poslanika v Bratislavi. Hrvatski poslanik Berković je pred dnevi izročil italijanskemu poslaniku v Bratislavi dr. Corteseu veliki križ Zvonimirjevega reda s katerim ga je odlikoval Poglavnik. Poslanik Cortese je prejel odlikovanje v znak hvaležnosti za podporo, ki jo je nudil ustaškemu gibanju za časa emigracije.

Visoko odlikovanje slovaškega ministra. Po podpisu pogodbe o pravni pomoči med Slovaško in Hrvatsko je Poglavnik sprejel slovaškega pravosodnega ministra dr. Fritza in ga odlikoval z redom kralja Zvonimira z zvezdo in pravico do naslova vitez.

Dar Zagreba bratislavskemu županu. Posebno odposlanstvo Zagreba je izročilo bratislavskemu županu, ki je duhovnik, lepo umetniško izdelan mašni plašč. Oblačilo je okrašeno s hrvatsko trobojnico, sliko Matere božje in hrvatskim in slovaškim državnim grbom.

Svečana proslava 80 letnice pevskega društva »Kola«. Na seji pevske župe »Lisinski« je bilo sklenjeno, da se bo 80letnica hrvatskega pevskega društva »Kola« slovesno proslavila. Dan proslave je določen na 22. november. Ob tej priliki bo tudi pevska tekma župe »Lisinski« v Hrvatskem glasbenem zavodu v Zagrebu. Nastopilo bo 23 pevskih zborov, vsak z eno daljšo in dvema krajšima pesmama.

Za vodjo vzgojnega oddelka pri poveljstvu ustaške milice je Poglavnik imenoval dosedanjega načelnika tiskovnega oddelka v državnem poročevalskem in propagandnem uradu Ivana Maronica.

Josip Marković, glavni ravnatelj za promet. S Poglavnikovo odredbo je bil imenovan državni tajnik Josip Marković za glavnega ravnatelja za promet v prometnem ministrstvu.

Počastitev hrvatskih junakov na Dunaju. Na dan Vernih duš se je hrvatska kolonija na Dunaju poklonila žrtvam vojne in hrvatskega osvobodilnega gibanja. Posebno odposlanstvo z generalnim konzulom dr. Karčičem na čelu je položilo na grobove feldmaršala Borojeviča, polkovnikov Sarkotiča in Pusaka, majorja Stipetića in stotnika Cankla vence poglavnika dr. Pavelića s trakovi v hrvatskih narodnih barvah.

Gostovanje hrvatskih umetnikov v Rumuniji. Poročali smo že, da bosta v Zagrebu v bližnjih dneh gostovala znani rumunski violinist prof. Sandu Silbu in pianistka [illegible]. Njuno gostovanje pojdeta na gostovanje v Rumunijo pianistka Melita Lorkovićeva, medtem ko bo dirigent Lovro [illegible] koncert bukareštanskega radijskega orkestra.

Židovsko premoženje bo prevzela država. V Službenem listu je izšla odredba, po kateri je vse premoženje, premoženjske pravice in zapuščine oseb, ki so po črki zakona židje, proglašeno, retroaktivno od 10. febr. 1942, za državno last.

Petrinja dobi osrednje kopališče. V novejšem času se je začela Petrinja naglo razvijati in se je čutila potreba gradnje osrednjega pokopališča. Doslej je imelo to pokrajinsko mestece kar tri manjša pokopališča.

Zagrebška filharmonija pojde v Sofijo. Davna želja hrvatskih glasbenih krogov se bo zdaj izpolnila. Zagrebška filharmonija, ki so v povečani sestavi 80 članov šla na gostovanje v Bolgarijo. V Sofiji bodo priredili trije koncerti, dva pod vodstvom Lovra Matačiča, enega pa bo dirigiral Boris Papandopulo.

Lovro Matačič bo dirigiral v Berlinu. Po končanem gostovanju zagrebške filharmonije v Sofiji odpotuje Lovro Matačič v Berlin, kjer bo dirigiral na koncertu tamošnje filharmonije. To je nadaljnji dokaz priznanja in spoštovanja inozemstva za hrvatsko glasbeno kulturo.

Kdo sme kupovati kruh. Preskrbovalni oddelek zagrebškega mestnega načelstva je objavil, da potrošniki, ki imajo doma več kakor 10 kilogramov moke na osebo, ne smejo kupovati kruha na nakaznice, dokler imajo več zaloge, kolikor je gori omenjeno. Kdor bi se proti temu pregrešil, mu bo zaplenjena vsa količina moke.

20.000 Nemcev se vrne v domovino. Poročali smo že, da se je začelo izseljevanje Nemcev iz krajev južno od Save. Gre za razkropljene nemške naselbine, ki jih je največ v Bosni. Preseljenci imajo pravico vse premično premoženje carine prosto vzeti s seboj, nepremičnine pa bo ocenila posebna komisija in lastnikom izplačala odškodnino po postopku, ki je določen v pogodbi. Nemška narodnostna skupina v severni Hrvatski, ki šteje okoli 7.500 ljudi, ne bo preseljena.

Tekma pevskih društev. Hrvatska pevska župa »Matija Gubec« je za podeželska pevska društva, ki so v njej organizirana, sklenila prihodnjo nedeljo prirediti pevsko tekmo v Veliki Gorici.

Hrvatska razstava pojde iz Benetk v Rim in Milano. Razstavo »Hrvatska skozi stoletja«, ki je dosegla v Benetkah velik uspeh, bodo spomladi prihodnjega leta priredili tudi v Rimu in Milanu.

Koncert za zimsko pomoč v Zagrebu. Dne 30. oktobra se je začela vrsta koncertov za nemško zimsko pomoč v Zagrebu. Na otvoritvenem koncertu je solelovala vojaška godba in vojaški pevski zbor. Gledališče je bilo razprodano. Poleg predstavnikov in članov nemške narodne skupine je bilo na koncertu tudi zastopstvo hrvatske in italijanske sile in številni Hrvati.

---

jim ponudim enega izmed vencev, ki sem jih prinesel s poti. Z veseljem so ga sprejeli. Brž smo dali lovor namakat v vodo in mu potlej, ko se je osvežil, dali nov trak. Naslednjega dne je lepo okrasil spomenik slavnega vrhniškega rojaka. Tako vse pride prav — tudi lovor slave. In Cankarjev lik je zrl zamišljeno na ta venec, ki je že imel »svojo zgodovino«...

Naš jezik

Še nekaj zdravniških iz Pleteršnika

V Jutru 25. VIII. 1942 sem navedel nekoliko zdravstvenih oznak, ki sem jih bil našel v Pleteršniku: **ponemárjati se = ponečéjati se** o bolniku in dojenčku, ki opravita kar v postelj; **oboják** za hermafroditizem; **podvojni = napárni organ** za posameznega tistih organov, ki jih imamo po dvoje ali na pare; **podjéden = zajéden otrok**, ki ima kožo na ritki od vode in blata vneto; **dokomolčnica** za tisto mavčevo obvezo, ki jo napravimo pri prelomih v podlehtju in v zapestju; **zmesna okužba** za okuženje z več vrst bacilov; **ročne vklepnice** za zapestne spone na operacijski mizi; **izpreb'strek** za lucidum intervallum pri duševno in vročinsko bolnih. Naj tem dodam danes še nekaj drugih, ki bodo zanimale tega ali onega, saj bodo prej ali slej morali vseh vrst strokovnjaki misliti na to, da sestavijo slovenski strokovni besednjak — za **inž. Urbasa**, ki se je že enkrat javno oglasil v tej zadevi (Jutro 17. IX. 1942), vem, da že sestavlja tehnični besednjak; kaj pa **inž. C. Jeglič**, ki je v svojem sestavku »Na rešeto! (Jutro 28. VII. 1942) izpričal izreden čut in smisel za slovensko kmetijsko besedje in izraze, ali se je že zavedel narodne potrebe in svojega kulturnega poslanstva? Ni namreč nápak, če ima človek pri takem delu že nekak vzorec, na katerem vidi dobro in opazi slabo, da mu je potem laže izbirati.

V anatomiji je mnogo oznak v mednarodni obliki, ki so jih obdržali prav vsi kulturni narodi n. pr. pri nekaterih podaljških kosti. Za te iskati ali kovati slovenske oznake, bi bilo pač jalovo opravilo. Za kosti same, vsaj za tiste, ki jih pozna celo nezdravnik, pa so slovenske oznake potrebne!

Na roki imamo **prste s členi, roko** v najožjem smislu in **zapestje.** Osnova vsem trem delom so kosti, ki se mednarodno imenujejo phalanges v prstih, ossa metacarpi v roki in ossa carpi v zapestju. Po slovensko bi rekli takóle: **prstne kosti = prstnice, dlanske kosti = dlánčnice in zapéstne kosti = zapéstnice.** Posameznim prstnim falangam pravimo **prstni členi,** kostnim falangam pa **kosti prstnice.**

Na nogi imamo podobno: **prste s členi in kostmi prstnicami,** phalanges, **stopalo s stopalnimi kostmi ali stopalnicami** (ossa metatarsi). In za ossa tarsi, Fußwurzelknochen? Pri sestavljanju Kliničnega besednjaka si nisem znal drugače pomagati, pa sem razdelil takóle: za ossa metatarsi, Mittelfußknochen, sem rekel »dolge kosti stopalnice«, za ossa tarsi, Fußwurzelknochen, pa »kratke ali zadnje kosti stopalnice«. V Pleteršniku najdem **podgležno,** die Fußwurzel. Zdaj mi je lahko — ossa tarsi so **podgležne kosti = podgležnice,** dočim so ossa metatarsi **stopalne kosti = stopalnice.**

Za Zehenballen, ki niti nima mednarodne oznake, najdem **plesno = podprstje.** Seveda je treba tu dostaviti, za katero plesno gre: nožnega palca ali mezinca ali II., III. IV. nožnega prsta!

Nekomu sem oponesel »odpadke hrane« pri prejédenem dvanajstniku (Jutro 2. VII. 1942), češ zaužite hrane nikakor ne moremo imenovati »odpadki« in da za ta pojem najdem v Pleteršniku **ješče,** oznako, ki je prav primerna za zaužito hrano vse dotlej, ko pride do približno srede poti v tenkem črevesu, dokler torej v njej še razločujemo sestavine hrane, od tu dalje se pojavijo znaki, ki upravičujejo ime **blato.** Kar pri jedi ostane v skledi, so **ostanki,** kar pa na krožniku že zbrazdano, **izjedki,** ki jih opažamo prav nazorno pri deci in nekaterih živalih. Kar ostane od hruške in jabolka, ki smo jih zaužili, so **ogrizki,** ker smo hruško in jabolko ogrizli.

Zaužita hrana pride v želodec, se tam pomeša z želodčnimi izločki in dobi strokovno oznako »himus« (hymus), der Magenbrei; nekaj se je že kar tu **zmlezi** t. j. vsrkajo jo želodčne srkalice, Magenlymphgefäße, in tedaj dobi oznako »hilus« (hylus), der Milchsaft, ker je res nekam podobna mleku. Za želodčni himus (zaužito hrano že pomešano z želodčnimi izločki), je po slovensko pripravna oznaka **želodčni sok,** za hilus pa bi rekli **zmlezivo.** Za prvo, himus, je rabil Erjavec, ki je dal slovenskim zdravnikom neverjetno veliko število lepih in točnih zdravstvenih oznak v svoji Somatologiji besedo »griz«. Ne vem, kaj ga je k temu napotilo.

Dokler porodnica po porodu leži, **otrokuje,** kar je mnogo bolj po naše nego »biti v otroški (ne v otročji!) postelji«, ki je dobesedna prestava nemške »im Wochenbett sein«. Babica, dokler opravlja svoj posel oziroma poklic, **babičuje,** zdravnik pa kje **zdravnikuje.**

Po naših kopališčih **stavijo banjke** na več načinov: s kupicami — **kupice staviti;** z rogmi — **roge staviti;** te pičijo s **pičljo** ali kavsnejo s **kavseljnom** ali pa ti puščajo z **omrsavcem.** Pičlja, kavselj, omrsavec = der Schnäpper. Enkrat sem že omenil (Jutro 3. X. 1942), da sem zasledil v Župančičevem Očetu Goriotu: »bolnikom **nastavíti mokse**« in **»žgal mu je hrbet z moksami«,** kar menda pomeni, da mu je na hrbtu puščal.

Izredno lepe oznake sem našel pri Pleteršniku za ranitve pri raznih opravilih: **ustrič koga** pri striženju; **ubriti se** pri britju; **ubrusiti se** pri brušenju; **udrgniti se** pri drgnenju; **ujesti se** pri jedi; **ukosíti se** pri košnji; **uprati si roke** pri pranju (raniti si roke ali dobiti vnetje kože na rokah); **upresti se** pri preji; otrok mater **usesa,** če jo pri sesanju rani; **utreti se** pri trenju lanú ali konoplje; **užagati se** pri žaganju; **užúliti se** pri žuljenju perila **(ožuli čevelj,** rob škrobane ali mavčeve obveze!); **ojezdíti se** pri ježi. Vse te krasne besede so bile dozdaj slovenskim zdravnikom neznane — vsaj uporabljal jih ni nikdo, dočim so téle več ali manj v rabi: **urezati se, ubosti se, ugrizníti se, usekati se, ustreliti se, uščeníti se, zaskaliti se** (skala = trska). Jako lepe oznake so tudi: **izkolčiti se** = izpahniti si ud v kolku, **zaziníti se,** tako zazijati, da ni moči zapreti ust = izpahniti si čeljust; **udristati se** = ponečediti se radi driske.

Po tem vzorcu bi imeli tudi: **uplésti se** = raniti se kot pletilja pri pletenju ali kot plevica pri pletju.

Delitev dela pomeni dostikrat napredek. V zdravstvu imenujemo to specializacija: interna, kirurgija, ginekologija itd. Meje med njimi pa niso popolnoma jasne — še so obolenja, ki so danes te, jutri one stroke n. pr. kila pri ženski, operira jo danes kirurg, če se kilavka zateče k njemu, jutri ginekolog, če pride prej k temu. Takim boleznim pravi Nemec, da **spadajo v Grenzgebiet.** Po slovensko bi jim rekli **obmejna obolenja, obmejne stroke zdravstva.**

V Kliničnem besednjaku sem navedel za Sicherheitsnadel **zaponka,** ki se zapne, da ne more pičiti, dočim **sponka** perilo pri operaciji ali robove ran zgolj spne, ne da bi bila zavarovana. Za prvo najdem v Pleteršniku »varnica«, ki se mi zdi manj slovenska kot »zaponka«, za drugo »škrlec«.

Za Netzbraten **mrenka;** za nesrečni »vodotesen« **neprepustljiv** in **nepremočljiv.**

Za splav najdem: **iznebiti se otroka, iznebiteljica, iznebitek.**

»Kapljavica« naj bi bila kapalna klizma. Ta oznaka se mnogo bolj prilega za bolezen, ki ji sicer pravimo »kapavica«, gonoreja.

Za sklepno glavico vidim: **jabolčica, jabolko** — obe oznaki sem že čul od bolnikov.

»Dolbilo« naj bi bilo okroglo dleto; vsako dleto je dolbilo, ker z vsakim dolbemo.

Pri malariji vemo, da se pojavi mrzlica vsak tretji oziroma vsak četrti dan, odtod tudi oznaka malaria tertiana in malaria quartana, po naše **tretjednevnica** in **četrtodnevnica** (malarija seveda!), kakor rečemo »tretjerednica« tisti, ki je v tretjem redu, in »četrtošolka« tisti, ki je v četrti šoli. V Pleteršniku najdem za prvo: tretjača, tretjanka, tretjica, tretnica in za drugo: četrtnica in četrtodnevnica.

Pri vejanju strokovnega besedja in izrazja, ki se šele poraja, se človek včasih ponavlja. Repetitio mater studiorum! Ali pa kot tisti pridigar, ki je menda deset nedelj zaporedoma pridigal isto, pa so ga farani šli tožit k škofu — toženje je menda najstalnejša človeška cvetka — ki ga je poklical ad audiendum verbum ter ga vprašal, zakaj tako dela. »Kadar se bodo farani držali tega, pa jim bom povedal še kaj drugega!« — je odgovoril poklicanec.

Nápek

V mojem sestavku »Nekoliko popravkov in dopolnil« (Jutro 29. X. 1942) je v stavku »dolina zamédena, po njej je razsajal sneženi zámed« zadnja beseda nápek — glasiti se mora seveda **metež,** na kar opozarja tudi A. M. v Jutru 3. t. m., zakaj razsajati more samo metež, zámed je šele posledica meteževega razsajanja.

Drugače pa: **veter sneg mete** ali **veter s snegom mete, sneg pa mêde,** potemtakem je prav oboje: **sneženi zámed** in **sneženi zámet.**

Dr. Mirko Černič

ZAPISKI

Popravi! V včerajšnjem članku »Michelangelova kupola« je zagrešil tiskarski škrat nerodno napako. V prvem odstavku čitaj: »Ko je slavni mojster l. 1564 umrl, je dospela zgradba šele do tambura (ne **Famburga!**).

Čung-King in njegov vonj

Znani novinar in pisatelj Mario Appelius je napisal zanimiv članek o Čung-Kingu in njegovem življenju, kar bo zanimalo tudi naše bralce.

Angleška in severnoameriška propaganda zdaj pa zdaj poročata v svet, da je kakšna anglosaška osebnost posetila kitajskega vazala Čangkajška v njegovi trdnjavi Čung-Kingu. Glede na reklamo, ki jo delajo Angleži za Čung-King, bi utegnil širši krog čitateljev dobiti vtis, da je to mesto, kakor Peking, Kanton ali Šanghaj, eno tistih monumentalnih, slikovitih mest starega sinjega cesarstva, ki so od Marca Pola dalje predstavljali zbirko pestre, zapadnim narodom kar čarobne arhitekture. Samo tisti, ki mu je bilo dano, da si je osebno ogledal Čung-King, ve, kakšno je mesto, odkoder Čangkajšek in njegova žena zdaj pa zdaj v angleškem jeziku govorita svetu v vojni. Na svojem potovanju po Aziji sem se ustavil tri mesece v Čung-Kingu. Stanoval sem v starem evropskem hotelu, kjer se je lastniku, dobremu Nemcu, posrečilo na zavidanja vreden način očuvati vseh šestnajst sob pred milijardami vsakovrstnih žuželk, ki že iz davnih časov nadlegujejo nesrečni Čung-King. Ni torej dvoma, da ga dobro poznam! Muhe, komarji, stenice, bolhe, uši, mrhobrbci in stonoge imajo v sedanjem središču Čangkajškove politike nezavzetno trdnjavo, odkoder bi se dal iztrebiti samo z ognjem: morali bi zažgati celo mesto.

Da ima toliko mrčesa, se mora Čung-King zahvaliti dejstvu, da je največje pristanišče na obali velike reke Jang-Tse-Kjanga, ki jo imenujejo tudi Sinja reka. Prebivalstvo pa se za mrčes sploh več ne meni, ker ga ima za povsem naravno dediščino preteklosti.

Velika reka je zelo muhasta in njena gladina ni nikdar enako visoka. Včasih močno upade, včasih spet naraste. Med najnižjim in najvišjim stanjem so namerili že 15 metrov razlike. Za časa deževja voda prestopi bregove in se razlije daleč okrog povzročujoč veliko škodo. Kadar je suša, pa se zgodi, da je v strugi tako malo vode, da mnoge ladje nasedejo in ostanejo na suhem do novega dežja. Upadanje in naraščanje vode se vrsti po nekem redu. Včasih pa voda več let ne naraste in tedaj kar na lepem zrasejo na blatnih področjih, kjer je gospodovala voda, nove naselbine. Blato je v teh krajih nekaj posebnega. Tu se zbira vsa mestna nesnaga, živalsko in človeško blato, odpadki in še marsikaj, kar je hrana muham, komarjem, stonogam, črvom, mušicam in škorpijonom, ki se prav zaradi tega tako zagrizeno držijo Čung-Kinga, da je zanje največje središče na svetu. Glede na tisočletja trajajoči stik z mrčesom je povsem razumljivo, da prebivalci Čangkajškove prestolnice nimajo kdo ve kakšnega smisla za snago. Uši se nemoteno množijo na glavah mož in žensk in ti si mažejo lase z zelo mastnim mazilom, ki pospešuje rast mrčesa. A stenice? Trenutek, prosim! Čung-King ni samo Čangkajškova prestolnica, temveč tudi velika prestolnica opija. Bližnja pokrajina Sečjang, ki je gospodarsko in denarno povsem odvisna od Čung-Kinga, čeprav ta ni njena prestolnica, izdela največ opija na vsem Kitajskem. Njeno glavno mesto je mirno mestece Čeng-Tu. Naj tu še omenim, da so kitajske pokrajine povsem različne od naših. Pokrajina Sečjang je po površini večja od Italije in šteje 54 milijonov prebivalcev! Je silno bogata in jo imenujejo žitnico Kitajskega. Tam pridelujejo žito, riž, čaj, sladkor, tobak, sol, sojo, volno, petrolej, ogljе, baker, železo, svinec, sodo itd. itd. Toda najvažnejši pridelki pokrajine so sladkor (na prvem mestu Kitajske), opij in slovito »lesno olje«. Ti trije proizvodi so temelj njenega bogastva. Opij iz Sečjanga je znan in čislan po vsej Aziji, saj je poleg angleškega iz Benaresa, ki ima sladek okus, najboljši, le da je močnejši. Uporaba opija je v Sečjangu tako priljubljena in utrjena, da se niso niti cesarji in niti pozneje predsedniki, ko so po vsem Kitajskem opij prepovedali, upali prepoved razširiti tudi v to pokrajino, ker bi se kmetje, ki od tega živijo, uprli. Po pokrajini se razprostirajo ogromna polja makovega cvetja. Veliki fevdalni gospodje, ki pod imenom general ali maršal upravljajo Sečjang, pa služijo bajne vsote s tihotapljenjem opija in z davki, ki jih nalagajo nanj. Iz tega sledi, da bi brezpogojno nastala revolucija, če bi se ta ali ona kitajska vlada drznila prepovedati pridelovanje in uživanje tega strupa.

In v Sečjangu ni težko narediti revolucijo. Pokrajina leži v goratem, težko dostopnem delu sveta, kamor ne vodi nikaka cesta razen Sinje reke, ki se pred vhodom v pokrajino zoži v strahotne soteske. Vojska, ki bi hotela udušiti upor, bi se z velikimi težavami prebila do njegovega ognjišča.

Soteske Jangsetjanga so dolge več kilometrov in ponekod samih trideset metrov široke. Na obeh straneh pa se dvigajo visoke, gole, raztrgane in ugrezljive gore. Soteske Sinje reke predstavljajo enega izmed najbolj fantastičnih kotičkov našega planeta. Kitajsko bajeslovje je postavilo sem kraljestvo slovitega zmaja. Kakor znano, imajo Kitajci prav povsod upodobljenega svojega zmaja. V dolgih in ozkih soteskah ogromno vodovje Sinje reke vrtinčasto valovi in se na nenavaden način poigrava. Voda dobesedno vre, ponekod brizga nakvišku, drugod s strašno silo odteka v podzemne prepade, vrtinci se zaganjajo od brega do brega; nenadno strahotno narase. Nevarne in znane so tudi »zmajeve brzice« na raznih prehodih, kjer voda dere s fantastično hitrostjo.

In stenice? Zmaj jih je prinesel iz velike daljave. Privabil jih je opij, na katerega so strastno navezane! Njegov vonj jih omamlja, zato dobiš stenice povsod, kjer kdo kadi opij. Ker v Čung-Kingu vsak kadi, so tudi stenice povsod.

In to prastaro mesto živi že dolga stoletja v nesnagi, samo sebi prepuščeno, zakajeno od opija in zamaščeno od svojega slovitega, kolikor gnusnega »lesnega olja«. Sčasoma so se naredile po dvoričih debele preproge nesnage, ki strahovito smrdi. To je vonj Čung-Kinga, ki obdaja mesto z nekakšno nevidno, smrad razširjajočo meglo. Mnogo ur pred prihodom v Čung-King začutiš vzdolž Sinje reke strahotni vonj tega mesta. Čung-King je poleg drugega tudi največje skladišče in tržišče kravjih kož na Kitajskem, torej mesto strojarn, na soncu se sušečih kož in onih kož, ki se namakajo v solnicah. Kdor je le enkrat okusil vonj strojarne, vé, kaj to pomeni!

Vonj Čung-Kinga je masten, kalen, globok, predirljiv, omamen in spolzek, vonj, ki upliva na duševnost. Prve dni čutiš znake zastrupljenja in nastopijo želodčne motnje z bruhanjem. Potem se človek privadi in se telesno in duševno prekvasi v splošno gnilobo... Koža postane zanimivo svetla. Misli postanejo nenavadne, huda pohotnost pa prevzame telo in onesnaži duha.

Smrad Čung-Kinga je vzvišen, tisočleten, literaren in sugestiven. So trenutki, ko človek ne vé, ali je smrad ali parfém. Čudovita mešanica vonja slonovega potu, kadila, gnilih rib, nardе in še neopranega droba, cimeta in kloake.

V tem ozračju živi bedno mesto Čung-King, ki šteje 350.000 stalnih prebivalcev in 200.000 vojakov, ki predstavljajo telesno stražo maršala Čangkajška. Ta vojska je razdeljena na dva dela: na »Čangkajškove oklopnike« in na »oklopnike njegove silne žene«. Gospa Čangkajškova je pravi fenomen. Njeno družino sestavljajo tri sestre in brat. Ena izmed teh, Song, se je poročila s Čangkajškom, druga je vdova ustanovitelja kitajske republike Sun-Yat-Sena, a tretja je soproga ministra Kunga, glavnega blagajnika kitajske države, ki upravlja državno kovnico in finance sploh. Brat pa je bankir in milijarder T. V. Song, veliki agent angleškega, severnoameriškega in židovskega denarstva na Kitajskem. Gospa Čangkajškova je politična in diplomatična vodnica rodbine Song, na Kitajskem imenovane celo »Dinastija Song«.

Umirajoče vesoljstvo

Že v pradavnih časih, davno pred starimi Grki je obstajala vrsta literarnih del, tako zvanih kozmogonij, ki se bavi z nastankom in usodo vesoljstva. Ta usoda se končuje večinoma slabo, svet in ž njim vse ostalo, bogovi in ljudje, izgine v splošnem propadu. Starodavno človekovo koprnenje po nesmrtnosti, pa naj si bo v kakršni koli obliki, celo v obliki živalskih prerodov, je prav pogosto sililo seveda k drugačnemu zaključku, tudi vesoljstvu so pritikali nesmrtnost, a če bi se že pojavili kakšni prevrati in spremembe običajnega stanja, tedaj naj bi bilo to le predstopnja ali prehod k boljšim oblikam v večnem krogotoku.

Okrog sredine 18. stoletja se je začela tudi znanost baviti z vprašanjem nastanka in nadaljnjega razvoja sveta. Do začetka našega stoletja je bila videti najvažnejši izvor sile, ki poganja kolesje vesoljnosti, Newtonova sila težnosti. Vsaka znanstvena kozmogonija je v tem znamenju pripisovala početnemu stanju sveta velikansko dediščino potencialne energije, energije stanja, počasno preoblikovanje te energije v kinetično energijo (energijo gibanja), dalje razpršitev energije gibanja v toplotno gibanje najmanjših delcev pa naj bi bila tisto dogajanje, ki povzroča in spremlja oblikovanje snovi. Toda o značaju tega dogajanja je izrekel daljnosežni »drugi temeljni zakon termodinamike« neko trditev, ki jemlje vesoljnosti vsako možnost večnega krogotoka. Po tem zakonu se velika energijska deliščina vesoljnosti razpršuje v neurejeno gibalno energijo najmanjših delcev snovi, temperatura vseh teles, to je povprečna gibalna energija najmanjših delcev, se izravnava čedalje bolj, bodisi z izžarevanjem, bodisi s katastrofalnimi trčenji nebesnih teles, in nazadnje mora nastopiti proslula »toplotna smrt« vesoljstva: vsa svetovna tvar bo postala tedaj enakomerno, zelo nizko temperirana gmota, edino gibanje, ki bo tedaj še mogoče, bo neurejeno toplotno gibanje najmanjših delcev, ki pa bodo trepetali tako rekoč bolj od mraza nego od vročine.

Ob prelomu stoletja se je pojavila teorija, ki je kazala, da bi se utegnil svet rešiti tega žalostnega, čeprav še neizmerno oddaljenega konca. Seznanili smo se z radioaktivnimi snovmi, ki izžarevajo pri svojem razpadanju nepojmljivo veliko energijo, energije, ki jih znanost prej ni štela vesoljstvu v dobroimetje. Razen tega je bilo videti zaradi nepojasnjenih dogajanj pri razpadanju mogoče, da nastajajo pri tem nove radioaktivne prvine, s čimer bi postal krogotok v življenju vesoljstva prav verjeten. Tako je sloviti Svante Arrhenius iz samega, človeško umljivega otpora proti toplotni smrti vsega živega in mrtvega izkonstruiral podmeno, ki je uporabila na znanstveno ne preveč pretehtan način žarilni pritisk, radioaktivna dogajanja in še druge stvari, ki naj bi dokazovale možnost večnega krogotoka. Nekoliko bolj utemeljena je bila videti teorija, ki jo je izrekel pozneje isto tako slavni fizik Nernst. Po tej teoriji vsebuje svetlobni in svetovni eter nepojmljive množine energije v podobi nihalnih energij. Iz njih se, čeprav morda zelo redko in tudi v prostorno zelo oddaljenih mestih, iz navadnih atomov gradijo novi, zelo radioaktivni elementi, ki poganjajo s svojim razpadom svetovni stroj na novo. Bolj pesimistična je bila potem podmena, ki jo je v svoji velikopotezni kozmogoniji izrekel znani fizik in astronom J. H. Jeans. Jeans domneva kakor Nernst, da obstoje neznane radioaktivne snovi, ki so težje od urana in dosti bolj nabite z energijo nego ta, kajti drugače si ne more razlagati velikanske količine energij, ki jih kakšna zvezda v času svojega življenja s svojim izžarevanjem dobesedno razsipava. Življenjska doba zvezd se da po raznih metodah določiti na 5 do 10 bilijonov let. Naše sonce, torej zvezda s povprečnim izžarevanjem, proizvaja na vsakem kvadratnem centimetru svoje površine zadosti energije, da bi mogla trajno poganjati motor 9 k. s. Sončna površina šteje neznansko dosti kvadratnih centimetrov in celo če bi bila naša osrednja zvezda sestavljena iz samega urana, bi ne mogla izžarevati toliko energije dalj nego polovico časa, ki so ga geologi in paleontologi dognali za tvorbo kamenin in razvoj življenja, časa, ki obsega le okrog 2000 milijonov let in ki je telaj neznaten v primeri z zgoraj navedeno življenjsko dobo zvezd. Iz tega razloga domnevajo Jeans in drugi obstoj neznanih prvin z višjo atomsko težo, nego jo ima uran, a če teh prvin še nismo odkrili, gre to delno na račun tega, da so že v obsežni meri razpadle, delno pa tega, da jih zavoljo njihove večje teže ni na površini zvezd, temveč so v nižjih legah, kjer jih naši spektroskopi ne morejo ugotoviti. Nalaljnji vir energij je po Jeansu medsebojno uničevanje obeh prvotnih sestavin snovi, protonov in elektronov. Če zadeneta dva takšna električno nabita delca drug v drugega, izgineta za vedno, toda v tem trenutku švigne žarek neminljive energije v prostornino. Toda v vesoljstvu je snov tako redko posejana, da bi celo uničenje vsega tega vesoljstva, to je spremenba vse njegove tvarine v žarilno energijo, potisnila splošno temperaturo »samo« na — 262 stopinj. Lahko bi sicer domnevali, da bi nastopila končno neka prenasičenost z energijo, ki bi pri dovajanju nove žarilne energije iz uničene materije povzročila, da bi se na drugih krajih vesoljnega prostora stvorila nova tvarina, tako kakor povzroči košček sladkorja v preveč oslajenem čaju izkristalizacijo že prej raztopljenega sladkorja. Toda račun nam kaže, da bi morala znašati žarilna temperatura prostora 7.5 bilijonov stopinj, če bi se naj zgodil takšen primer, in da bi dosegli to temperaturo ali z drugimi besedami prenasičenost prostora z energijo, bi se moralo prej neskončno število takšnih vesoljstev, kakršno je naše, spremeniti v samo žarenje brez tvari. Tako prihajamo do verjetnejšega zaključka o umirajočem vesoljstvu, za katero ni krogotokov in večnega presnavljanja. Ob koncu vseh časov nam ostane kepa lahkih prvin z nizko atomsko težo kot pepelom nekdanjega vesoljstva z močno radioaktivnimi, najtežjimi prvinami. Temperatura bo izenačena in blizu absolutne ničle, gibanja ne bo več, vsaj ne tako, kakor si ga sedaj predstavljamo, in življenja seveda tudi ne.

Požvižgani jezik

Mnogo je znancev, ki so si dogovorili posebeh žvižg, s katerim se prikličejo k oknu, policisti in nočni čuvaji se sporazumevajo s kratkimi in dolgimi žvižgi in tudi zločinci znajo uporabljati takšne znake. Pravi dobro izoblikovan žvižgarski jezik pa imajo, kolikor nam je znano, samo na enem kraju zemlje, in sicer na kanarskem otoku Gomeri. Otok prečkajo globoke soteske, v katerih šumijo divji potoki. Ljudje so si po zračni črti pogosto prav blizu, pa se z besedami vendarle ne morejo sporazumeti, ne da bi bili primorani do velikih ovinkov. Te razmere so ustvarile požvižgani jezik. Že v srednjem veku je pisal kronist o prebivalcih Gomere, da govore bolj z ustnicami kakor z jeziki (v resnici pa zahteva žvižganje seveda tudi rabo jezika, ne samo ustnic). Ko je botanik Quedenfeldt z domačim vodnikom lazil po Gomeri, je nekega dne iz daljave zaslišal žvižg. Vodnik je odgovoril isto tako z žvižgom, nato se je spet oglasil žvižgavec v daljavi. Na učenjakovo vprašanje, kakšen pomen je imelo to žvižganje, je vodnik odgovoril, da ga je njegov prijatelj vprašal, s kom gre in da mu je sam odgovoril: z nekim odličnim učenjakom, ki stiče za rastlinami. Nato se je oglasil spet njegov prijatelj z vprašanjem: »Če je tako, mi boš torej kmalu lahko vrnil tistih pet pezet, ki sem ti jih posodil?«

Mladо Jutro

Mali zmagovalec

VI.

Eno uro pred tekmo so prišli nasprotniki. Oba vodja sta vsak svoje izpodbujala in jim zabičevala, naj dobro pazijo in ne igrajo kar tja v en dan.

Sodnik je dal znak in tedaj je Dušan z grozo opazil, da je stopil k njegovi mizi Lojze. Ta je bil njegov nasprotnik. »No, sedaj sva pa skupaj, le pokaži kaj znaš, da te hitro pohrustam za malico,« ga je zasmehoval Lojze. To bi moralo Dušana prestrašiti, pa je bilo ravno obratno. Dušan se je ojunačil in se celo drznil reči: »Le nikar samo ne zabavljaj in ne govori! Pokaži z dejanjem, da si tak junak, kakor se delaš.« Lojze se je zdrznil ob teh besedah in jezno serviral (v začetku igre in po vsakem golu se servira. To je poseben udar; žogica pade najprej na stran tistega, ki je serviral, potem pa na nasprotnikovo. Mnogi servirajo zelo spretno, žogica čudno odskoči in nasprotnik jo težko odbije). Dušan ni bil pripravljen, žogica je čudno poskočila in 1:0 za Lojzeta. Dušan ga je grdo pogledal: »Drugače ne znaš kakor z zvijačo.« Lojze se je samo nasmejal, bolje rečeno zarežal, in nadaljevala sta igro. Lojze je zelo dobro tolkel in tudi Dušan je tega precej znal, zato sta oba največ tolkla. Gledalci so se čudili krasni igri. »Še tako mlada in tako dobro igrata,« so šepetali med seboj in eni bodrili tega, drugi drugega, rezultat vedno neodločen. Nekoč je vodil Dušan že za dva gola in gledalcev se je začela polaščati razburjenost, pa je Lojze izenačil in že vodil 17:16. Stvar je postajala nevarna. Gledalci so cepetali z nogami in bodrili, »Pazi! Tolči! Previdno! Odbij v kot!« in oba sta bila izpodbujena in sta začela še ognjeviteje igrati. Rezultat je narastel na 19:18. To je bila silno nevarna višina za Dušana, vodil je namreč Lojze. Tedaj je sodnik zavpil: »20.18«. Dušan je pomislil: »Spet sem izgubil!« V tem trenutku je Lojze strahovito tolkel. Dušan se je zavrtel in zamahnil z loparjem po žogici. Zadel jo je. Žogica je letela visoko v zraku proti Lojzetovi strani in se močno vrtela, toda udar je bil prešibek. Padla je še na Dušanovo stran in rezultat je bil 21:18 za Lojzeta. Lojzetovi prijatelji so zmagoslavno vpili. Dušana pa so njegovi milo gledali in ga tolažili: »Boš pa v drugi igri zmagal!« četudi sami niso prav v to verjeli.

Dušan je kar nekam izginil in nekdo je prišel povedat, da je takoj po igri tekel domov in ga še sedaj ni nazaj. Vodja je zaskrbljeno gledal na uro, kajti bližal se je čas za drugo igro. Poslal je Janeza, ki je stekel na Dušanov dom in našel Dušana vsega v solzah. »Ne bodi otročji, Dušan! Kaj se boš zdaj cmeril! Treba je nadaljevati igro. Kaj se jočeš, saj še ni konec. Za vsako figo takoj obupaš, cmeruta! Gotovo ga boš premagal, samo pazi! Torej pojdi nazaj! Tam te že čakajo.«

Dušan je brez besed voljno vstal in stekel nazaj v klub. Tam so že mislili, da ga ne bo in so že vsi začeli igrati, le Lojze je še čakal svojega nasprotnika Dušan in Janez sta pa tedaj prišla. Živahno so ju sprejeli in vsi bodrili Dušana. Takrat sta Lojze in Dušan začela z drugo igro.

Lojze je mislil, da bo z lahkoto premagal takega slabiča, kakor je Dušan, ker je že dobil prvo igro. Toda zmotil se je. Dušan je zelo pazljivo igral, včasih tudi močno udaril. Lojze pa ni posebno pazil in je malomarno odbijal, češ: »Saj mi nič ne more!« Zato je rezultat zrastel na 13:7. To je bila velika in nevarna razlika za Lojzeta, vodil je namreč Dušan. Pri tem rezultatu se je Lojze streznil in začel previdno igrati. Toda prepozno. Drugo igro je izgubil Lojze na 21:15. »Sijajno! No, vidiš Dušan, da si zmagal,« so ga hvalili gledalci. Sodnik je vpil: »Stanje v obeh igrah med Lojzetom in Dušanom je 1:1. Vsak je dobil eno igro. Sedaj bosta zaigrala tretjo, odločilno igro.« Vsi so napeto poslušali in čakali, da začneta.

Sodnik je zapiskal in začetek tretje, odločilne igre je bil tu. Gledalci so oba izpodbujali. Lojze je z največjo pazljivostjo pazil na vsak gib, prav tako tudi Dušan. V začetku sta igrala divje, sta tolkla in rezultat je hitro naraščal, toda bil je vedno neodločen. Sodnik je zavpil: »13:13!« Medtem je rezultat še vedno naraščal. Prej sta mnogo tolkla, sedaj pa vedno manj in začela sta igrati zelo počasi. Žogica je počasi odskakovala iz enega konca v drugega, igrala sta tako imenovani »pimpel« (to je zelo previdno in počasno igranje brez tolčenja). Dušan je Lojzetu odbijal žogico iz enega kota v drugega, spet lahno udaril, da je padla na mizo tik za mrežico in spet močneje, da je moral Lojze, če jo je hotel odbiti, skočiti nazaj. Gledalci, ki so se potegovali za Lojzeta, so veselo vzklikali, ko je ta vodil 19:17. Dušan je že začel obupavati, tedaj pa ga je prijazni vodjev glas posvaril: »Kaj že spet obupuješ, saj še ni konec!« In spet je začel pogumno igrati in zabil Lojzetu gol, 19:18. Žogica je poskočila po servisu precej visoko in tedaj je Lojze silno močno tolkel. Dušan pa je bil pripravljen in — je odbil. Vsi so že mislili, da preveč, a žogica se je lahno dotaknila na Lojzetovi strani mize, potem pa zdrsnila na tla. Lojze seveda take ni mogel ubraniti in 19:19. Gledalci so si med seboj tiho šepetali, ker niso hoteli motiti obeh igralcev. Lojze je postajal nestrpen: »To gre prepočasi, naredimo že enkrat konec. Na!« in je tolkel — v mrežico, 20:19 za Dušana. Toda hitro se je skesal in sklenil še zadnjikrat napeti sile; Dušan pa je že mislil, da je zmaga njegova in se zmagoslavno oziral po navzočih. To je takoj opazil vodja: »Poglej ga, že misli, da je zmaga njegova. Motiš se, bratec; če se boš oziral, si pogubljen. Le pazi!« in je spet pazil, kajti drugače bi bil res izgubil. Pa tudi Lojze je pazil in ta paznost je zvišala rezultat na 20:20. »Zdaj gre pa zares,« je pomislil Dušan in je, ker je bila žogica v pripravni višini, tolkel. Tokrat uspešno. Lojze se je sicer hitro stegnil, toda — ni zadel, 21:20. »Še en gol končano je,« so se veselili Dušanovi prijatelji in tudi Dušan se je zveselil: »Torej le!« Lojze je tiho in spretno serviral, žogico je zaneslo, vendar jo je Dušan ubranil in jo tudi nazaj odbil prav tako spretno. Lojze je hotel odbiti, a žogica je poskočila nazaj, sodnik je zavpil: »Zmagal je Dušan z rezultatom 22:20.«

Lojze je samo prihuljeno pogledal, skomignil z rameni in izginil domov. Nihče ni vpraševal po njem. Kdo pa vprašuje po premaganih.

Gledalci so se drenjali okoli Dušana, ki je ves srečen sprejemal čestitke. Torej je le zmagal, vendar je dosegel pravi uspeh. Po mnogem trudu nagrada. Sedaj bo zopet lahko z novimi močmi začel igrati, sedaj bo tudi med dečki spet lahko ustanovil klub in jih začel učiti tega, kar se je in kar se še bo naučil v klubu SPO.

Odhaja na novo delo, da bodo tudi drugi znali igrati kakor on, sam pa hoče doseči še boljše uspehe, da se bo prosłavil v društvu, v mestu in morda tudi v državi.

Miran, dijak IV. real. gimn.

Pripovedka o kraljici mačk

Pred davnimi leti, mnogo prej, preden so izumili smodnik, sta živela dva lovska prijatelja. Neko jesen sta se nastanila v samotni koči in najela staro žensko, da jima je kuhala in prala. Lovski psi in domača mačka so jim bili edini tovariši v hiši.

Nekega popoldne je odšel mlajši lovec na lov in rekel, da se bo vrnil še pred sončnim zahodom. Ker se pa ni vrnil ob določenem času, se je starejši tovariš vznemiril, boječ se, da se mu je kaj pripetilo. Nazadnje se je mladi lovec vendarle vrnil. Bil je ves premočen in utrujen, ni pa hotel povedati vzroka svoje zamude. Šele po večerji, ko sta sedela s pipo v ustih pri ognjišču, ko so jima ležali psi ob nogah in je mačka resno predla na ognjišču med njima, se mu je razvezal jezik:

— Gotovo si radoveden, zakaj sem se nocoj zakasnil. Nekaj posebnega se mi je pripetilo. Sam ne vem prav, kaj bi rekel o tem. Šel sem po poti, koder sva hodila včeraj. Ko sem se že nameraval vrniti, je stekla mimo mene lisica in pri tej priči sem popolnoma izgubil stezo. Taval sem dolgo časa sem in tja. Naposled zagledam luč in se napotim proti njej. Ko se približam, je luč mahoma izginila. Izprevidel sem, da sem blizu velikega hrasta. Splezal sem na drevo, da bi bolje razbral, kje je luč. In glej! Luč je bila pod menoj v duplu hrastovega debla. Zdelo se mi je, da gledam v cerkev, kjer še vrši pogreb. Čul sem petje in videl krsto. Okoli krste je bilo spremstvo s plamenicami — toda prepričan sem, da mi ne verjameš, kar ti pripovedujem...

Prijatelj ga je željno prosil, naj pripoveduje naprej, in je vzel pipo iz ust, da bi poslušal. Psi na tleh so mirno spali, a mačka je sedela in pazno poslušala, tako da sta oba lovca nehote uprla oči vanjo.

»Da,« je nadaljeval tovariš, »vse je gola resnica. Krsto in plamenice so nesle mačke in na krsti je bila naslikana krona in žezlo.« Nič več ni povedal, kajti pri teh besedah je skočila mačka pokonci in zavpila: »Tako! Petrova mačka je umrla in zdaj sem jaz mačja kraljica!« Planila je skozi dimnik in nikoli več je niso videli.

Uganke

Danes je
jutri bo,
včeraj bilo
in prešlo,
a nazaj
se ne bo
povrnilo. (Dan)

Omarico imamo,
prav vsi jo že poznamo:
poje, gode, govori,
spaja mesta in vasi. (Radio)

Kožuhar-lenuhar
v jesen se zbudi,
po bukovem drevju (gozdu)
se v noči podi.

Mu lovec nastavi
med vejami past,
od njega porabi
kožušček in mast. (Polh)

Hiška leze, hiška grè,
počasi, da se ne podrè. (Polž)

Križem sveta

Arheološko odkritje po prirodnem dogodku. V Smirni se je po silnem deževju eno izmed najmočnejših dreves na pokopališču vdrlo v tla. Ko so presenetljivi pojav raziskali, so dognali, da je bil pod drevesom obok, ki se je zaradi dežja in teže udrl. Raziskovalci so šli pridno na delo in so docela razkrili nekdanji starogrški trg, tlakovan z mramornami ploščami. Stranice trga znašajo 150 metrov. Na eni strani trga je stala velika bazilika iz drugega stoletja po Kr. Raziskovalci so našli dragocene kipe in reliefe. Posebno dragocen je relief morskega boga Poseidona, nadalje kip boginje Demeter, kosci Herakleja, Artemide in Atene ter drugih božanstev, ki jih doslej še niso mogli identificirati.

»Kako hitro mine čas! Prihodnji mesec jih bom imela že dvaindvajset!«

»In jaz osemnajst?«

»Elza, kako vendar šteješ? Petindvajset jih boš? Saj si samo eno leto mlajša od mene!

*

Ana: »Oče mi je obljubil 10.000 lir, če se ne dam poljubiti od nobenega moškega, dokler ne bom stara 20 let.«

Marija: »Ah, pa bi danes imela že lepe obresti!«

*

»Ženske so pač potrpežljiva bitja.«

»Čudna trditev!«

»Samo pomislite, kolikokrat je stara 40 let, preden jih ima 30!«

Celso Maria Garatti:

Šaljivec

Nisem hotel postati šaljivec.

Nihče me ne povabi v salone in v sprejemnice in če hočem piti čaj, ga moram plačati z lastnim denarjem.

Nihče mi niti ne pripisuje dovtipov in duhovitosti, ki jih je nekoč med gradnjo svoje piramide izrekel Keops, in ki so bile pozneje pripisane vsem živečim šaljivcem.

Pa naj bo!

Ugaja mi, da me ljudje poslušajo in razumejo, kar povem.

Ugaja mi tudi videti, kako na to reagirajo.

Jaz lahko to storim; šaljivec ne!

Šaljivec vstopi s krvavo podplutimi očmi in spačenim obrazom v dvorano, kjer ga že pričakujejo, in reče z glasom, ki ga premaguje jok: »Moj stari oče je umrl...«

»O!... O!...« rečejo ljudje, komaj zadržujejo smeh in se suvajo s komolci. — »Evo, je že začel!« »Da!« reče šaljivec in si suši solze z robcem. »Umrl je one dni pod ruševinami železniške postaje v Peretoli.«

»O!... O!... Peretola!« — rečejo ljudje, ki jih smeh že zvija, »nu, ali vam nisem povedal?!!! Le kje jih najde!...«

»Ki se je porušila...« nadaljuje besno šaljivec in v duhu že vrši zločine in nasilja vseh vrst, »med trčenjem brzca 36 in tovornega vlaka 014!«

»O!... O!... Ha!... Ha!...« rečejo ljudje že napol mrtvi od smeha. »Ali vam ni dovolj?... Ali ne veste, da utegne preobilen smeh škodovati?«

»In zdaj,« reče šaljivec, ko je premagal nagon, ki mu je narekoval, naj prime z obema rokama kak vrat in ga stiska toliko časa, da bi se prsti sklenili, »zdaj sem na svetu sam. In sem lačen, mraz me trese in niti prebite pare nimam v žepu. Imejte usmiljenje z menoj, dobri gospodje!... Kruha!« zaprosi. »Juhe!... Zatočišča!... Rabljenih oblek!... Perila!«

Smeh odmeva kakor slap in trebuhi poskakujejo, kakor če bi zemljo stresal potres.

»Dovolj!... Iz usmiljenja, dovolj!« rečejo odpornejši. »Ali ne vidite, da je gospe slabo?«

Odnesejo v bolnišnice gospe, ki so se onesvestile zaradi preobilnega smeha, in jim tiščé pod nos stekleničice s solno kislino.

»Pomislite, ha, ha, ha!« — skušajo pojasniti zdravniku. »Pomislite, obiskal nas je, ha, ha, ha, tisti norec Zanzara, veste, sloviti šaljivec!... Ha, ha, ha!... Kakšne duhovitosti!... Kdo bi si mislil!«

Kar popadejo po stolicah in si brišejo pot.

Šaljivec ostane sam in neutešen v dvorani, ki jo je medtem napolnil polmrak.

Noč leže na zemljo in on začuti hladno roko, ki mu poboža srce.

Njegov stari oče je, ki se mu je zasmilil in je prišel, da ga odnese s seboj.

Evo, zakaj nisem hotel postati šaljivec in nikdar ne bom postal.

SPORT

Dvoboj dveh starih ljubljanskih rivalov

Jutri ob 15. na stadionu: Mars - Ljubljana

Med zadnjimi sklepi nogometne zveze, ki smo jih objavili včeraj, sta bila tudi naslednja dva:

1) V finalno tekmo, po kateri bosta oddani prvi dve mesti v turnirju B jesenskega tekmovanja, sta glede na verifikacije in razveljavljenja v dosedanjem sporedu, pripuščeni moštvi Marsa in Ljubljane in

2) Finale bo odigran v nedeljo 8. t. m. ob 15. na igrišču na stadionu pod vodstvom sodnika g. Vladimirja Vrhovnika s sodelovanjem mejnih sodnikov gg. Pušenjaka in Kosa.

Tako se je torej »po zaslugi« nekaterih neresnih sportnikov obrnil vrstni red v tabeli starejših udeležencev v tem tekmovanju. Mars je imel v svoji skupini ravno pot in je zasedel svoje prvo mesto v njej brez posebnih pretresljajev, tako da je postal prvi finalist že po starih propozicijah. Mesto drugega finalista, je bilo oddano ex offo, in sicer SK Ljubljani, ki je bila po znanem dvoštevilčnem izidu v tekmi med Mladiko in Korotanom potisnjena na drugo mesto v svoji skupini ter ni bila po razpisu prišla v poštev samo za zasedbo 3. ali 4. mesta. Po diskvalifikaciji obeh partnerjev in njunih izidov od 1. novembra dalje je avtomatično prišla na čelo v svoji skupini in tako dobila svoje mesto v tem tekmovanju, ki ga je gotovo pošteno zaslužila. Zelo se je po znanih sklepih nogometne zveze spremenil tudi položaj Viča, ki je po ugodni rešitvi protesta zoper tovariše iz Dopolavora zasedel tudi tretje mesto v splošni oceni brez tekme.

Mars in Ljubljana bosta torej — čisto v skladu z računi na papirju in s potekom tekmovanja — jutri zaključila letošnjo kratko, toda razmeroma dovolj burno nogometno sezono. Dvoboj teh dveh starih ljubljanskih prvakov utegne prinesti spet nekaj one prave sportne borbe, ki jo je bilo v dosedanjih tekmah videti zelo malo ali pa sploh ne. Saj vemo, da so se posamezna moštva včasi kar sprehajala po igrišču, ko so videla, da je nasprotnik močnejši, in le kratki so bili odlomki posameznih iger, ki so spominjali na one stare čase iz prvenstvene borbe, ko je vsak posameznik tekmoval z vsakim drugim, da mu kdo ne bo mogel očitati pomanjkanja volje in elana. Imeni nedeljskih nasprotnikov jamčita, da bo ta stran tekme najmanj zadovoljiva. Pa tudi v tehničnem pogledu je v obeh enajstoricah precej igralcev, ki bi nam lahko — čas je že — pokazali nekaj one nogometne igre, s katero se je Ljubljana (kot celota, mislimo to pot) včasih lahko lotila težkih nalog in jih tudi opravila v splošno zadovoljstvo.

Mars in Ljubljana sta nazadnje igrala med seboj pred dobrim letom dni, in sicer 19. oktobra 1941 v jesenski prvenstveni tekmi, v kateri je Ljubljana tesno zmagala z 2 : 1. Ono prvenstveno tekmovanje ni bilo zaključeno in izid je ostal za splošno oceno brez pomena, kaže pa sam po sebi, da že lani in ob najvažnejši priliki belo-zeleni niso imeli najlažjega posla s tem nasprotnikom. Jutri ne pojde za točke, temveč predvsem za čast, s katero pa je po naklonjenosti zaupnika CONI-a v Ljubljani združena tudi lepa nagrada. Vse to bo gotovo prav tako dalo igralcem poleta dovolj, da nam bodo spet enkrat zaigrali tako kakor v starih časih.

Ker bo tudi ta tekma na stadionu nasproti starega igrišča ob Dunajski cesti, ki nudi gledalcu še prav posebno lep pregled nad potekom igre, pričakujemo, da bo obisk nedeljske prireditve prekosil vse dosedanje.

V nekaj vrstah

Šest italijanskih boksarjev je odšlo na turnejo v Španijo, kjer se bodo v prihodnjih dnevih v Madridu in Barceloni pokazali v nekaj zanimivih nastopih. Boksarska zveza je poslala tjakaj dovolj močno zastopstvo, da bo španski publiki ostalo vsaj zadoščenje, da so videli nekaj dobrega boksa. Imena Musina, Proietti, Bondavalli, Urbinatti, ePire in Palermo jamčijo za to, da bo izid teh dvobojev gotovo skoraj v celoti v njihovo korist. V spremstvu teh močnih mož je odpotoval na Pirenejski polotok tudi velikan Primo Carnera, ki je nekoč krotil vse boksarje sveta, zdaj pa se spet uspešno udejstvuje v rokoborbi.

Sofijska nogometna reprezentanca je te dni odigrala kar tri tekme v turški prestolnici in se je znova morala prepričati, da so Turki doma zelo močni v tej panogi. Najprej so Bolgari izgubili tekmo s turškim prvakom Bešiktašom z 0:2, naslednji pa so jih dobili v roke znani nogometaši iz kluba Fenjer Bakdže in jih tudi odpravili brez uspeha z 2:1. Nazadnje so trčili še na izbrano moštvo vsega Carigrada, ki jim je gladko naložilo tri gole, sami pa niso soravili v mrežo nobenega.

Gundar Haegg, o katerem smo zadnjič zabeležili, da ga Američani vabijo na svoja tekališča, je odklonil laskavo vabilo in bo rajši ostal doma. Enako sta se že prej odločila tudi oba njegova slavna rojaka Arne Andersson in Haakon Lidman. Kakor se vidi so švedski atleti že sami ubrali edino pravilno pot ter se ognili vsaki nevarnosti, da bi jih dolarski gospodje izrabili za svojo reklamo.

Ko smo že pri ameriških gospodih, ki jim ugaja lahka atletika, zapišimo še eno novico z one strani Oceana in sicer o nekem čudovitem uspehu črnca Warstrunga, ki je baje v troskoku dosegel nov svetovni rekord z znamko 16,12 m. Prejšnjo najboljšo znamko te vrste je branil Japonec Tajima z natančno 16 m. Ali je vse tako točno kakor je napisano, mi ne vemo in tudi oni ne, ki so že pred nami objavili to vest.

V rumunskih šolah bo s prihodnjim šolskim letom uvedena lahka atletika kot obvezen šolski predmet. Rumunska atletika je zadnji čas lepo napredovala ter so rumunski atleti v minuli sezoni med drugim tudi uspešno nastopili na dveh mednarodnih mitingih. Ti uspehi so dali ministrstvu za narodno vzgojo pobudo za ta važen ukrep v korist nadaljnega razmaha kraljice sporta v Rumuniji.

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

486. Kaj je monada?

487. S čim cvrči čriček?

488. Katera temperatura je najnižja, kaj je absolutna temperatura?

•

489. Križanka

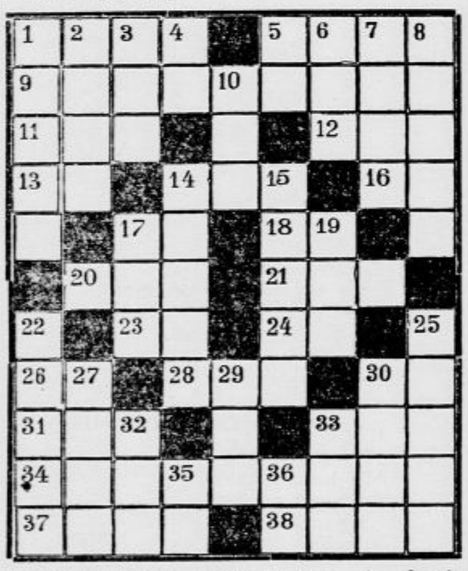

Vodoravno: 1. mrtvaški oder, 5. okrajšano žensko ime, 9. številkar (tujka), 11. prislov, 12. moško ime, 13. predlog, 14. črka v grški abecedi, 16. zlato (franc.), 17. oblika glagola biti, 18. prva beseda v znani budhistični molitveni formuli, 20. tatarski knez 21. odposlanec, 23. k, a, 24. kazalni zaimek, 26. črka v grški abecedi, 28. žensko ime, 30. italijanski spolnik, 31. kratica za zvezo držav, 33. veznik, 34. ukiniti (tujka), 37. pritok Save, 38. ilovnat.

Navpično: 1. zanos (tujka), 2. glavno mesto v rumunskem okrožju, 3. prestolnica evropske države, 5. kazalni zaimek ženskega spola v množini, 6. glagol, ki izraža premikanje, 7. gladina (tujka) 8. sozvočje, 14. norveško moško ime, 15. znamenita dolina v Italiji, 17. vrsta mreže, 19. moja (lat.), 22. močan ropot, 25. junak Stritarjeve povesti 27. gnezdo pikajočih žuželk, 29. tu (lat.), 30. oblika glagola leteti, 32. kratica za znan akademski sportni klub, 33. klica, mlaka, 35. kazalni zaimek, 36. japonska dolžinska mera.

•

490. Za bistre računarje.

Po cesti peljejo z vozom enakomerno počasi težko, jako dolgo tračnico. Ker me zanima dolžina tračnice, stopim vštric zadnjega konca tračnice, korakam enakomerno ob vozu do sprednjega konca tračnice in naštejem pri tej poti 112 korakov. Takoj se obrnem, korakam enako nazaj do zadnjega konca tračnice in naštejem pri tej poti 16 korakov. Koliko mojih korakov meri dolžina tračnice? Izračunajte s sklepanjem brez pisanja!

• • •

Rešitve nalog 5. t. m.:

481. Prvi porcelan so prinesli v Evropo Portugalci v začetku 16. stoletja iz Kitajske.

482. Kartoteka se imenuje zbirka premičnih listov, ki so urejeni po abecedi, številkah ali pojmih.

483. Kraljevina Belgija se je ustanovila 1815. na dunajskem kongresu.

•

484. Naš šahovski problem.

1. Lb2, Kb4, 2. Th 5, Kb3, 3. Tb5 + itd.

•

485. Ura prehiteva.

Ura prehiteva dnevno za 4 minute. Čez 15 dni bo eno uro naprej, po 15 × 12 = 180 dneh bo zopet istočasno s pravo uro kazala 12. uro.

Naročite se na romane Dobre knjige!

Iz Spodnje Štajerske

Novi grobovi. V Mariboru je umrla vdova po advokatu Marija Krenn-Baumeier v visoki starosti 82 let ter 70 letna staroupokojenka Terezija Pivčeva. V mariborski bolnišnici je umrl 11 letni Avrelij Schmitt, sin davčnega inspektorja.

Svečana otvoritev železniškega mostu v Mariboru. Leto dni se je razvijal železniški promet v Mariboru čez zasilni most. Preteklo sredo zjutraj pa so obnovljeni železniški most izročili svojemu namenu. Predsednik dunajske železniške direkcije inž. Rudolf Töpser je imel svečan nagovor. Igrala je železničarska godba.

Buciko je pogoltnila. Slaba je navada šivilj in tudi raznih gospodinj, da vtaknejo bucike v usta, kadar imajo opravka z obleko ali perilom. To je povzročilo že mnogo hudih nesreč. Žrtev te navade je postala tudi 22 letna blagajničarka I. K. iz Maribora. Z buciko v želodcu so jo pripeljali v mariborsko bolnišnico.

Poroka. V Mariboru sta bila svečano poročena dekliška štabna voditeljica Irmgarda Frankl in Franc Seiler.

V Slovenjem Gradcu se je v torek zvečer pričel novi samarijanski tečaj nemškega Rdečega križa. Sprejemajo se še nadaljnje prijave.

V Stranski vasi je bilo zborovanje učiteljstva. Zborovanje je vodil rektor Hugo Stiber. Daljše predavanje je imel šolski svetnik Schneider.

Nesreče. Posestnik Štefan Vihar, star 53 let, iz slivniške okolice, je padel z ostrešja in se precej hudo poškodoval. V Mariboru si je Julijana Purgarjeva po nesreči zastrupila kri v desnici. Na poti v cerkev je padla 75letna posestnica Fani Terantova iz Št. Ilja in se nevarno poškodovala na glavi. 56letni Jože Vodušek iz braslovške okolice je padel s kolesa in se hudo poškodoval. Posestnica Marija Breznikova, stara 53 let, doma iz Negove, se je peljala s konji, ki pa so se splašili in je voznica padla z voza ter dobila poleg vnanjih hude notranje poškodbe. 29letni hišnih Peter Škerlec iz Maribora si je poškodoval levico pri napravljanju drv. Ponesrečenci leže v mariborski bolnišnici.

Mladinska pomoč. V okviru Heimatbunda je bila pred dvema mesecema ustanovljena pomoč za mladino. 413 otrok je bilo prevzetih v oskrbo. Uvedeno je bilo nadzorstvo nad mladostnimi grešniki, ki so delno pod nadzorstvom izšolanih pomočnikov, delno pa so bili sprejeti v zavode. Proti 75 mladostnikom so nastopila mladinska sodišča, posredovalo pa je mladinsko skrbstvo. Zdravstveno je bilo preiskanih 2328 otrok, ki jih je bilo treba oddati v daljše zdravljenje, da so se okvare odpravile.

Filmski igralci za zimsko pomoč. V soboto sta se pripeljala v Gradec znana filmska igralca Hans Moser in Wolf Albach Retty. V nedeljo sta v okviru velike zbirke za zimsko pomoč delila avtograme. Naval je bil velik..

Mariborsko življenje. V drugi polovici oktobra je bilo v Mariboru 28 porok. Zabeleženih je bilo 108 rojstev (54 dečkov in 54 deklic), umrlo je 54 oseb, in sicer 36 moških in 18 žensk.

Prometna nesreča v Mariboru. Vzletni gradbenik Ignac Fekonja se je peljal s kolesom po Graški cesti. Trčil je ob neki tovorni avto in odletel pod prednje kolo težkega vozila. Nevarno poškodovan na glavi in z zlomljeno nogo je bil prepeljan v bolnišnico.

Zaupnice zaposlenih žensk v Mariboru so bile klicane k zborovanju. Govorniki so naglašali, da je treba delovnim ženam posvčati v vojni največjo skrb, ker vršijo dvojno delo: v obratih kot delavke, doma pa kot gospodinje in matere.

Smrtna nesreča. Listi poročajo o nenavadni nesreči, ki se je primerila pretekli petek na vožnji iz Gradca. Gradbeni učenec Erik Smagoi je ob postanku na nekem kolodvoru stopil liz vangona in se povzpel čez vagon tovornega vlaka, da bi utrgal jabolka na bližnjem drevesu. Pri tem pa je zažvižgal stroj. Ker je Smagoi menil, da bo odpeljal njegov vlak, se je plazil pod tovornim vlakom na drugo stran. V tem pa se je tovorni vlak premaknil in kolesa so mladeniča prerezala. Nesrečo so železničarji opazili šele, ko sta odpeljala oba vlaka s postaje.

Žrtev nevarnega bika. 32letni Franc Gumzej, ki je v službi posestva mariborske kaznilnice, je gnal bika napajat. Naenkrat pa se mu je bik iztrgal, pobodel Gumzeja in ga z vso silo telebnil v vodo. Sopihajoč od srda je nato še s parklji stopal po svoji žrtvi in je siromaka še nadalje bodel v vodi. Gumzeja so komaj rešili. Zlomljenih ima več reber in še druge poškodbe. Nezavestnega so prepeljali v mariborsko bolnišnico.

Drobne zanimivosti

Črne štorklje izumirajo. Štorklje, ki so v naših krajih bolj redke, so drugod po Evropi še vedno močno razširjene. Neka posebna vrsta črnih štorkelj pa se vedno bolj krči in jo zato povsod ščitijo. Na Nižjem Saškem se je, kakor poročajo nemški listi, v nekem gozdiču letos zaredila družina črnih štorkelj in so zdaj oblastva tisti kraj zaščitila.

Ščurke iščejo po oglasu. V praški listih je nedavno izšel zanimiv oglas: Iščejo se kuhinjski ščurki, komad po 5 pfenigov. Izprva so ljudje menili, da je to neslana šala. Kmalu pa se je izkazalo, da potrebuje ščurke neki znanstveni zavod za svoje poizkuse. Vodja zavoda se je že pred tedni obrnil na različne trgovine z živalmi, pa so mu vse odgovorile, da ščurkov nimajo v zalogi. Nato se je ravnatelj obrnil na nekatere velike pekarne in je prejel hudo grobe odgovore. Zato je poizkusil z oglasom. Oglas, kakor vemo, seže v deveto vas. Prišlo je toliko ponudb, da je potreba — 200 ščurkov na teden — krita za daljšo dobo. Verjetno bi tak oglas tudi v Ljubljani ne bil brez odziva.

Radio Ljubljana

SOBOTA, 7. NOVEMBRA 1942-XXI

7.30: Romance. 8.00: Napoved časa — poročila v italijanščini. 20.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenščini. 12.45: Duet harmonik Malgaj. 13.00: Napoved časa — Poročila v italijanščini. 13.10: Pet minut gospoda X. 13.15: Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. 13.20: Lepe pesmi od včeraj in danes — orkester pesmi vodi dirigent Angelini. 14.00: Poročila v italijanščini. 14.15: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent Šijanec — operetna glasba. 14.45: Poročila v slovenščini. 15.00: Pokrajinski vestnik. 17.15: Nove plošče Cetra. 17.55: Gospodinjsko predavanje v slovenščini. 19.30: Poročila v slovenščini. 19.45: Lahka glasba. 20.20: Napoved časa — poročila v italijanščini. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.30: Vojaške pesmi. 20.45: Filmska glasba. 21.40: Predavanje v slovenščini. 21.50: Pisana glasba. 22.10: Klasični orkester vodi dirigent Manno. 22.45: Poročila v italijanščini.

Inserirajte v »Jutru«

MALI OGLASI

Kdor išče službo plača za vsako besedo L —.30, za drž. in prov. takso —.60, za dajanje naslova ali šifro L 2.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 7.—. — Za ženitve in dopisovanja je plačati za vsako besedo L 1.—, za vse druge oglase L —.60 za besedo, za drž. in prov. takso —.60, za dajanje naslova ali šifro L 3.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 10.—.

Cenjene naročevalce malih oglasov vljudno opozarjamo, da bomo mogli priobčiti zaradi pičlo odmerjenega prostora v nedeljski številki samo določeno število malih oglasov. Priobčili jih bomo po vrstnem redu, kakor jih bomo prejemali; kar bo malih oglasov preko tega števila, jih bomo priobčili v torkovi številki.

Uprava »JUTRA«

Službo dobi

Kuharico
samostojno iščemo za takoj k majhni družini. Naslov v vseh poslov. Jutra. 15145-1

2 čevlj. pomočnika
sprejmem takoj. Oskrba lahko v hiši. Zavrl Janko, čevljar, Ljubljana, Tržaška cesta 11. 15196-1

Dobro kuharico
ki bi opravljala tudi druga hišna dela, sprejmem takoj. Plača in hrana dobra. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Pridna«. 15225-1

Dekle
ki zna samostojno kuhati in ki je vajena vseh kmečkih del, dobi službo takoj. — Krušič Ivan, mesar, Beženškova 10. 15186-1

Službe išče

Iščem službo
kot gospodinja k eni ali dvema osebama, stara 28 let. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Zmožna in pošten«. 15207-2

Prodam

Otroške gojzerice
štev. 38 in moške čevlje za večjo postavo ter usnjen suknjič, prodam. Ogledati samo od 12. do 15. ure. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15195-6

Prodam
omaro, posteljo brez modrocev in nočno omarico, trd les, za 700 lir. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15205-6

Krasno najfinejšo
ALPACCA TASO in lep namizni prtiček (oval), ročno delo, prodam. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15188-6

Kupim

Divji kostanj
kupim 6. in 7. novembra. V. H. Rohrmann, Ljubljana, Sv. Petra nasip 27. 15160-7

Predivo
po najvišjih dnevnih cenah kupujem vsako količino, dolžina od 20 cm naprej. MILAN JAGER, mehanična predilnica šime, Ljubljana, Sv. Petra cesta 17. 14728-7

Kupim
valični mlin in mlin s horizontalnimi kamni na električni pogon. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Mlin«. 15183-7

Pohištvo

Moderne spalnice
jedilnice in dnevne sobe kupite najugodnejše v novi zalogi pohištva v Šiški, Celovška c. 95 (tramvajska postaja »Stara mitnica«). — Istotam se sprejemajo vsak dan od 13. do 15. ure naročila za mizarska dela za tvrdki Rok Berlič in Franc Šenk. 15220-12

Lokali

Lokal
suh in prostoren, za skladišče ter delavnice iščem. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Veletrgovina zdravilnih zelišč«. 15203-19

Oblačila

Obleko
za 11 do 12letnega dečka, temnomodro, dolge hlače, suknjič, siv kratki zimski suknjič, dobro ohranjeno, prodam. Tudi

pribor
3 krat 8, žlice, vilice, noži, Alpacca srebro. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »400 in 600«. 15228-13

Posest

Vrt ali njivo
vzamem v najem. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Njivica«. 15181-20

Stanovanja

Trisobno stanovanje
komfortno, v vili, želim zamenjati za 5—7sobno. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Zamenjava«. 15216-21a

Sobo odda

2 ali 3 gospodične
sprejmem na dobro in zadostno hrano. Lepa soba — na razpolago kopalnica. — Strossmayerjeva 4-I., desno (nasproti Poljanske gimnazije). 15133-23

Oddam takoj
2 pisarniški prazni sobi in veliko podstrešje v bližini Uniona. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15192-23

Izgubljeno

Izgubila se je
rdečkastorjava rokavica v bližini Mestnega doma dne 5. t. m. Najditelja prosim, da jo odda v Levstikovi ulici 15, pritličje, desno. 15185-28

Žepno uro
z verižico sem izgubil v sredo popoldne po Holzapflovi do ženske bolnišnice. Ker mi je edini spomin na dom, prosim najditelja, da jo odda proti nagradi v ogl. odd. Jutra ali na naslov: Brumen Ivan, Herbersteinova 3. 15191-28

Volnene rokavice
temnomodre sem izgubila v tramvaju od bolnišnice do glavne pošte. Pošten najditelj naj jih odda proti dobri nagradi v ogl. odd. Jutra. 15189-28

Stroji

Kupim
elektromotor 4—6 KS, pražilni stroj za praženje kave in luščilni stroj. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Motor«. 15184-29

Obrt

Gospodje, pozor!
Kiobučarna »Pajk« vam strokovnjaško očisti, preoblikuje in prebarva klobuke vseh vrst po nizkih cenah. Lastna delavnica. — Se priporoča Rudolf Pajk, Sv. Petra cesta 38. J-158-M-30

Krzno!
Damski in otroški plašči, krzno za obšive in žepe, mufi, ovratniki itd. pri L. ROT, krznarstvo, Ljubljana, Mestni trg 5. J-188-M-30

Dopisi

Dvignite dospele ponudbe v oglasnem oddelku
Štanger Fani, Štirinadstropna hiša, Sredina mesta, Skromno dekle, Skrbna žena, Stalen gospod, Samska, Sončna lega, Skupnost v dvoje, Stalna služba, Sončna mirna lega, Svetovna zgodovina, Sestra, S prakso, Stalen, Tyrševa cesta, Takoj sprejmem, Tehnik, Upokojenec 56, Ugodno 777, Upokojenec, Udobna soba, Ugodne cene, Vesten knjigovodja, Večna harmonija, Veslo 100, V dveje je lepše, Veselje do dela, Vlaga, Zemljišče, Zasebnik, Zmožna, Zdravnik, Železničar, Zanesljiva, Zelo solidna, Želim vrt, Zanesljiva in poštena, 60—80, 24, 1,300.000, Periferija Ljubljane.

Razno

Hijacinte, tulipane
in krokuze originalne holandske smo dobili. Sever & Komp., Ljubljana. 15111-6

Kadar kupuješ, preglej »Jutrove« oglase!

P. G. Wodehouse: 18

PODJETNI SAM

Humoristično roman

»Skušajva razbistriti vso stvar,« je rekel, ko je nekoliko pomislil. »Če količkaj prav razumem, stanuje gospod Braddock menda tu?«

»Da, stanuje. A hiša je last gospoda Wrenna.«

»Toda gospod Braddock ima ključe, da hodi v hišo in iz nje?«

»Seveda. Z ozirom na to, da tukaj stanuje.«

»Aha!«

»Kaj hočete reči s tem ‚aha'?«

Reči hočem, da vrag vendarle ni tako nemaren z menoj, kot sem mislil. Pravkar sem se še bal, da sem zašel v dom neznanega človeka. A zdaj je vse vredu. Dajte, da vam povem: prejle sem srečal gospoda Braddocka, in ta me je povabil, naj prenočim pri njem.«

»O!« je porogljivo odvrnila Klara. »Povabil vas je! O!... Zares vas je povabil?«

Sam jo je tesnobno pogledal. Njeno vedenje mu je začenjalo smrdeti.

»Torej ne verjamete, kar vam pravim?«

»Ne. Ne verjamem vam.«

»Tak slišite...«

»Kje pa je gospod Braddock, če vas je on privedel semkaj?«

»Odšel je spet,« je odgovoril Sam, ki se ga je loteval občutek, kakor bi stal na trnju. »To je bilo, vse kar je res, zelo nepremišljeno. Komaj me je bil spustil v to preklicano vežo, je zaloputnil vrata in odšel po svojih opravkih.«

»Ali je mogoče?...«

»Tak poslušajte me, prosim, drago, ljubo dekletce...«

»Nikar toliko ne čenčajte!« mu je Klara strogo segla v besedo. »Res čudno, da ženska ne more začopatiti zlikovca, ne da bi hotel ljubimkati z njo.«

»Po krivem me obtožujete!« je vzkliknil Sam. »Docela po krivem. Kaj sem hotel reči...«

»Vsake besede je škoda!«

»Ali, to je nesmiselno,« je zastokal ubogi Sam. »Za Boga, pomislite vendar nekoliko! Če bi to, kar sem vam rekel, ne bilo res, kako bi mogel potem sploh vedeti, da je gospod Braddock na svetu?«

»Najbrže ste izvohunili kje v soseščini. Sicer pa: ko bi bili gentleman in bi v resnici poznali gospoda Braddocka, ne bi hodili ponoči takole napravljeni okrog. Človek bi dejal, da ste berač, ako ne še kaj hujšega...«

»Res je, da sem se pripeljal s tovornim parnikom. Pa nikar tako lahkomiselno ne sodite po vnanjem videzu. Mislim, da so vas tega že v šoli učili.«

»Ne brigajte se za to, česa so me učili in česa me niso.«

»Po krivem me obsojate, drago dekle. Milijonar sem... Ali bolje, moj stric...«

»Moj stric je perzijski šah.«

»In ko me je pred dobrimi štirinajstimi dnevi poslal na Angleško, si je vtepel v glavo, da me vkrca na ‚Mauretanio'. A ta načrt je pomenil, da naj se vozim v najtesnejšem osebnem stiku z nekim lordom Tilburyjem, kar mi ni bilo prav nič po duši. Zato sem se hlinil, kakor da mislim potovati s prekomornikom, v resnici pa sem odrinil s tovorno ladjo.«

Sam je pomolčal. Begala ga je misel, da se ji mora zdeti njegova zgodba v tej obliki otročja. Hitro je v duhu pregledal bistvene točke svoje pripovesti... Da... Kar preotročja je bila.

Že na oko je bilo videti, da se tudi gospodična, ki je stala pred njim, docela pridružuje njegovemu mnenju.

Nejeverno je zavihala nos, nato pa nekajkrat puhnila skozenj.

»Niti besedice vam ne verjamem,« je rekla nazadnje.

»Že sam sem slutil, da je tako,« je Sam potrto odvrnil. »Naj bo moja studenčnica še tako čista, vendar je prekisla, da bi jo hoteli piti. Vsekako bi morali najprej poznati tega pusteža, lorda Tilburyja. Ko bi bili deležni te dvomljive sreče, bi takoj razumeli, da sem ubral edino pametno pot. Ker pa to ni mogoče, si skušajva ogledati zadevo z drugega vidika. Kolikor vidim, vas najbolj vznemirja moja obleka, in zato mi dovolite pošten in odkritosrčen predlog. Dobro si ga vtisnite v spomin: naklonite mi svoje žensko zaupanje in pustite me, da prespim ostanek noči na tejle zofi; ne samo, da si zaslužite mojo večno hvaležnost, ampak prisežem vam, da se čez dan ali dva znova oglasim v tej hiši in vam pokažem svojo skromno osebo v najkrasnejši izpregalni obleki, ki si jo morete zamisliti! Ali staviva?«

»Ne. Prav nič me ni volja.«

»Dobro premislite! Ko me boste prvič videli v novi obleki, boste brez težave opazili, da se mi ne prilega tako, kakor bi se morala. Zdelo se vam bo, da s suknjičem nekaj ni v redu. In prav boste imeli. A zakaj? Zato, ker bo v desnem žepu tičala lepa škatla, polna najfinejše čokolade in namenjena dobrosrčni deklici, ki jo oba poznava. Nu, dajte že! Za teh nekaj ur, ki še ostanejo od nocojšnje noči, za zadovoljim z zofo v sprejemnici. To pač ni prevelika zahteva.«

Klara je neusmiljeno odkimala.

»Te nevarnosti se ne upam vzeti nase,« je rekla po kratkem molku. »Prav za prav bi vas morala vreči na cesto, v očetovski objem kakega redarja.«

»Da bi vas še ta videl z navijalkami v laseh,« jo je Sam opomnil.

»Le kaj so vam moje ovijalke na poti?« je Klara ošabno vprašala.

»Oh, prav nič ne,« je hitro odvrnil Sam. »Celo občudujem jih. To je bila samo slučajna misel.«

»Škoda le, da ne ravnam tako, kakor mi veleva dolžnost,« je dekle nadaljevalo, »zato, ker imam predobro srce in mi je žal, da bi spravila mladega človeka v nesrečo.«

»Visoko cislam vašo prijaznost,« je Sam odvrnil. »Oh, zakaj niso bili nocoj v Londonu vsi ljudje tako dobri z menoj kakor vi!«

INSERIRAJTE V „JUTRU“

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani